

Technická univerzita v Liberci

**FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A  
PEDAGOGICKÁ**

**Katedra:** Filosofie

**Studijní program:** Učitelství pro střední školy

**Studijní obor** Český jazyk – základy společenských věd

**OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ VÝCHOVA  
V HODINÁCH OV V RÁMCI PROJEKTOVÉHO  
VYUČOVÁNÍ**

**PERSONAL AND SOCIAL EDUCATION IN  
CIVICS IN THE SCHOOL PROJECT**

**Diplomová práce:** 13 – FP – KFL – 249

**Autor:**

Veronika VAVÁKOVÁ

**Podpis:**

.....

**Vedoucí práce:** Mgr. Jitka Masopustová

**Konzultant**

**Počet**

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
110	0	18	0	33	9

**V Liberci dne:** 23. 4. 2013

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI  
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická  
Akademický rok: 2011/2012

## ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Veronika Vaváková**  
Osobní číslo: **P11000688**  
Studijní program: **N7504 Učitelství pro střední školy**  
Studijní obory: **Učitelství českého jazyka a literatury**  
**Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro základní školy**  
**a střední školy - základy společenských věd**  
Název tématu: **Osobnostní a sociální výchova v hodinách OV v rámci projek-**  
**tového vyučování.**  
Zadávací katedra: **Katedra filosofie**

### Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl: Diplomantka definuje základní pojmy a problémy týkající se průřezového tématu Osobnostní a sociální výchova. V práci bude dále charakterizováno projektové vyučování. Součástí diplomové práce bude zpracování tématicky zaměřeného projektu na Osobnostní a sociální výchovu a následné zrealizování v hodinách OV. Analýza výsledků činnosti. Požadavky: Pravidelné konzultace s vedoucí práce. Dodržení stanovených metod a cílů. Metody: Studium a analýza dostupné literatury a jiných zdrojů.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

KASÍKOVÁ, H. Učíme se spolupráci spoluprací. 1. Vyd. Kladno : AISIS, 2005. ISBN 80-239-4668-4.

KRATOCHVÍLOVÁ, J. Teorie a praxe projektové výuky. 1. dotisk 1. vydání. Brno : Masarykova univerzita, 2009. 160 s. ISBN 978-80-210-4142-4.

KŘÍŽ, P. Kdo jsem, jaký jsem : aktivity pro osobnostní a sociální výchovu k podpoře sebepoznání a sebepojetí. 1. Vyd. Kladno : AISIS, 2005. ISBN 80-239-4669-2.

PETTY, G. Moderní vyučování. Vydání páté. Praha : Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-427-4.

SITNÁ, D. Metody aktivního vyučování. 1. vyd. Praha : Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-246-1.

TOMKOVÁ, A.; KAŠOVÁ, J.; DVOŘÁKOVÁ, M. Učíme v projektech. Vydání první. Praha : Portál, 2009. 173 s. ISBN 978-80-7367-527-1.

VALENTA, J. Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi. 1. vyd. Kladno : AISIS, c2006. ISBN 80-239-4908-X.

VALENTA, J. Učit se být : Témata a praktické metody pro osobnostní a sociální výchovu na ZŠ a SŠ. 2. Vyd. Praha : Agentura Strom, 2003. ISBN 80-86106-10-1.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Jitka Masopustová

Katedra filosofie

Datum zadání diplomové práce:

30. listopadu 2011

Termín odevzdání diplomové práce:

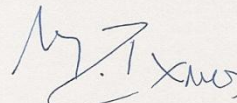
30. dubna 2013



doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.



doc. PhDr. Milan Exner, Ph.D.

vedoucí katedry

V Liberci dne 3. ledna 2012

## Čestné prohlášení

**Název práce:** Osobnostní a sociální výchova v hodinách OV v rámci projektového vyučování  
**Jméno a příjmení autora:** Veronika Vaváková  
**Osobní číslo:** P11000688

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má diplomová práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé diplomové práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 23. 4. 2013

---

Veronika Vaváková

## **Poděkování**

Ráda bych poděkovala vedoucí bakalářské práce Mgr. Jitce Masopustové za ochotu a metodické vedení celé práce. Dále bych ráda poděkovala základní škole v Cerhenicích za vyzkoušení navrženého projektu. V neposlední řadě děkuji rodině a přátelům za podporu během celého studia, bez kterých by práce nevznikla.

## **Anotace**

Diplomová práce se zabývá průřezovým tématem osobnostní a sociální výchova na 2. stupni ZŠ a jejím zpracováním formou projektu. První část práce charakterizuje osobnostní a sociální výchovu a popisuje projektové vyučování. Další část je věnována zpracování projektu na téma sebepoznání a sebepojetí. Navržený projekt byl zrealizován a jeho výsledky jsou shrnuty v závěru práce.

Cílem práce je definovat základní pojmy, problémy osobnostní a sociální výchovy a charakterizovat projektové vyučování. Součástí práce je zpracování tematicky zaměřeného projektu, následné zrealizování v hodinách OV a shrnutí výsledků činnosti. Stanovených cílů bylo dosaženo.

**Klíčová slova:** Osobnostní a sociální výchova, projektové vyučování, projekt, sebepoznání, sebepojetí

## **Annotation**

This thesis deals with the subject of personal and social education at 2nd level of basic school and its treat as a project form. The first part is focused on the project with the subject of selfknowledge and selfinterpretation. Suggested project was realized. The results are presented at the end of the work.

The aim of the work is to define base concepts and problems occurred in personal and social education and also describe the project education. The parts of the work are describing tematically focused project and realization in education OV. The results were analyzed. Assumed aims were achieved.

**Key words:** Personal and Social Education, Project Teaching, Project, Selfknowledge, Selfinterpretation

## Obsah

<b>1</b>	<b>Úvod</b>	<b>10</b>
<b>2</b>	<b>Reforma školství v České republice</b>	<b>11</b>
<b>3</b>	<b>Rámcový vzdělávací program a průřezová témata</b>	<b>13</b>
3.1	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání	13
3.2	Školní vzdělávací program v základním vzdělávání	14
3.3	Charakteristika průřezových témat dle RVP ZV	14
3.4	Způsoby realizace průřezových témat	16
<b>4</b>	<b>Osobnostní a sociální výchova</b>	<b>17</b>
4.1	Osobnostní a sociální výchova a vzdělávací oblasti	18
4.2	Základní cíle osobnostní a sociální výchovy podle RVP	19
4.3	Tematické okruhy průřezového tématu	20
4.3.1	Osobnostní rozvoj	22
4.3.2	Sociální rozvoj	27
4.3.3	Morální rozvoj	29
4.4	Specifičnost osobnostní a sociální výchovy	30
4.5	Výklad definice OSV	31
4.6	Metody a formy učení žáků v osobnostní a sociální výchově	33
4.7	Základní didaktické kroky práce s tématy osobnostní a sociální výchovy	34
4.8	Včlenění témat osobnostní a sociální výchovy do jiných předmětů, oblastí, oborů	36
4.8.1	Skupiny oblastí, předmětů, oborů, výchovy	36
4.8.2	Způsoby včlenění témat OSV	39

<b>5</b>	<b>Realizace osobnostní a sociální výchovy v rámci projektového vyučování.....</b>	<b>41</b>
<b>6</b>	<b>Projekt, projektové vyučování, projektová metoda .....</b>	<b>42</b>
6.1	Plánování projektů .....	45
6.2	Základní rysy projektu .....	46
6.3	Kritéria členění projektů .....	47
6.4	Průběh projektu v projektové výuce .....	48
<b>7</b>	<b>Projektové vyučování versus tradiční přístup ve škole .....</b>	<b>52</b>
<b>8</b>	<b>Charakteristika navrženého projektu .....</b>	<b>54</b>
8.1	Klíčové kompetence rozvíjející tento projekt .....	54
8.2	Návrh projektu.....	56
<b>9</b>	<b>Projekt.....</b>	<b>59</b>
9.1	Průběh projektu.....	61
9.2	Podrobný plán předpokládaných činností .....	63
<b>10</b>	<b>Zhodnocení projektu.....</b>	<b>83</b>
<b>11</b>	<b>Závěr .....</b>	<b>86</b>
<b>12</b>	<b>Seznam použitých zdrojů .....</b>	<b>90</b>
<b>13</b>	<b>Seznam příloh .....</b>	<b>94</b>
<b>14</b>	<b>Přílohy.....</b>	<b>95</b>



## **Seznam použitých zkratk a symbolů**

OSV	Osobnostní a sociální výchova
OV	Občanská výchova
RVP	Rámcový vzdělávací program
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
ŠVP	Školní vzdělávací program

# 1 Úvod

K tématu diplomové práce mě přivedl zájem o problematiku osobnostního a sociálního rozvoje člověka a také studium učitelství pro základní a střední školu na Fakultě přírodovědně – humanitní a pedagogické Technické univerzity v Liberci.

Osobnostní a sociální výchova je jedním z průřezových témat, která jsou součástí rámcového vzdělávacího programu. Toto téma by mělo být zařazováno do výuky na 1. i na 2. stupni základních škol v České republice. Všechna průřezová témata nemusí být zastoupena v každém ročníku, ale je povinností školy nabídnout žákům v průběhu základního vzdělávání postupně všechny tematické okruhy jednotlivých průřezových témat. Je možné je využít jako integrativní součást vzdělávacího obsahu vyučovacího předmětu nebo v podobě samostatných předmětů, projektů, seminářů, kurzů apod.

Cílem práce je realizace osobnostní a sociální výchovy na 2. stupni základní školy formou projektu, který přispívá k rozvoji osobnosti dítěte. Také může posloužit učitelům základních škol jako metodický materiál.

V první části práce je vymezena osobnostní a sociální výchova jako jedno ze šesti průřezových témat rámcového vzdělávacího programu. Popisují se zde základní cíle osobnostní a sociální výchovy, tematické okruhy, metody, formy učení žáků a základní kroky didaktické práce. Jedním ze způsobů realizace osobnostní a sociální výchovy je projektové vyučování, které je také blíže charakterizováno.

Druhá část je zaměřena na realizaci osobnostní a sociální výchovy na 2. stupni základní školy. Je tvořena vlastním projektem, který se zaměřuje na tematický okruh sebepoznání a sebepojetí, rozvíjí kompetence komunikativní, sociální, personální a občanské. Projekt s názvem Poznej sám sebe byl uskutečněn v 8. třídě základní školy jako jednodenní ve čtyřech blocích. V práci je popsán návrh projektu a jeho průběh. Projekt je na závěr také zhodnocen.

## 2 Reforma školství v České republice

V Evropě neexistuje jednotný vzdělávací systém, můžeme však hovořit o tzv. společných vývojových trendech. Nové pojetí kurikula se opírá o čtyři pilíře evropské vzdělanosti, zformulované ve Zprávě Mezinárodní komise UNESCO - Vzdělávání pro 21. století, publikované v Paříži již v roce 1996. Zpráva uvádí následující cíle výchovy a vzdělávání:

1. Učit se poznávat (důraz na všeobecné a celoživotní vzdělávání)
2. Učit se jednat (tzn. umět využívat v praxi získané vědomosti a dovednosti)
3. Učit se žít mezi lidmi (důležité je poznání sebe sama a druhých, důraz na toleranci, vstřícnost, inspiraci, vzájemné obohacování, dovednost komunikace a spolupráce)
4. Učit se být (tzn. umět žít sám se sebou, rozumět si a nést odpovědnost sám za sebe).<sup>1</sup>

Jmenovaný dokument se stal východiskem pro tvorbu Národního programu rozvoje vzdělávání v ČR, tzv. Bílé knihy. Je to strategický dokument, který se stal součástí dlouhodobého směřování českého školství. Bílá kniha definuje šest hlavních cílů a také hlavní oblasti vzdělávání, obsahy a prostředky, které jsou nutné k jejich dosahování. V oblasti základního vzdělávání zdůrazňuje individualitu žáka, změny v pojetí vyučování, koncept celoživotního učení, změny klimatu školy, pedagogickou autonomii učitelů a škol.<sup>2</sup>

Na Bílou knihu navazovala tvorba rámcových vzdělávacích programů pro předškolní, základní, střední, gymnaziální a střední odborné vzdělávání. Formální rámec školské reformy je dán přechodem od jednotných osnov pro všechny školy

---

<sup>1</sup> Učení je skryté bohatství: zpráva Mezinárodní komise UNESCO "Vzdělávání pro 21. století".

Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997. S. 125.

<sup>2</sup> Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Praha: Tauris, 2001. S. 7 – 9.

k vytváření rámcových vzdělávacích programů (RVP), podle nichž si školy tvoří své vlastní jedinečné školní vzdělávací programy (ŠVP).<sup>3</sup>

Reforma školství, která byla na základních školách v České republice schválena v roce 2005, usiluje o změny, které větší část veřejnosti i učitelů pokládá za zbytečné, ale mezinárodní srovnání ukazují, že jsou nutné. Společnost i pracovní trh dnes vyžadují úplně jiné vzdělávání, než jaké nabízí naprostá většina českých škol.<sup>4</sup>

Hlavní novinkou, kterou reforma přináší, je změna pohledu na požadované cíle vzdělávání. Ty se v pohledu reformních dokumentů výrazně mění. Hlavním cílem vzdělávání by mělo být osvojení tzv. klíčových kompetencí. Tímto termínem jsou označovány schopnosti a dovednosti uplatnitelné v praktickém životě jako třeba umět spolupracovat ve skupině, umět vyjádřit a zastávat vlastní názor apod. Zásadní cíl reformy by se v kostce dal shrnout do sdělení, že žáci by toho měli více umět místo znát.<sup>5</sup>

---

<sup>3</sup> MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *O školské reformě*. [online]. [vid. 3. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/harmonogram>.

<sup>4</sup> VARIANTY. *Reforma školství v České republice*. [online]. Praha, 2006. [vid. 3. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.varianty.cz/reforma-prirucka.pdf> . S. 3.

<sup>5</sup> Tamtéž, s. 3 - 4.

### 3 Rámcový vzdělávací program a průřezová témata

*„Rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP) vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy – předškolní, základní a střední vzdělávání. Školní úroveň představují školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP), podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách.“<sup>6</sup>*

RVP je plán, který vychází z nové strategie vzdělávání, která zdůrazňuje klíčové kompetence, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě. Vychází z koncepce celoživotního učení a formuje očekávanou úroveň vzdělání stanovenou pro všechny absolventy jednotlivých etap vzdělávání.<sup>7</sup>

#### 3.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

RVP pro základní vzdělávání (dále jen ZV) definuje klíčové kompetence, vzdělávací obsah, vzdělávací oblasti, které jsou tvořeny jedním vzdělávacím oborem nebo více obsahově blízkými vzdělávacími obory, dále průřezová témata:

V etapě základního vzdělávání jsou vymezena tato průřezová témata:

- Osobnostní a sociální výchova
- Výchova demokratického občana
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- Multikulturní výchova
- Environmentální výchova
- Mediální výchova.<sup>8</sup>

---

<sup>6</sup> Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Výzkumný ústav pedagogický v Praze, Tauris 2007. S. 1.

<sup>7</sup> Tamtéž. s. 1 – 2.

<sup>8</sup> Tamtéž. s. 2.

### 3.2 Školní vzdělávací program v základním vzdělávání

Každá základní škola si na základě RVP ZV zpracovává tzv. školní vzdělávací program (dále jen ŠVP). „*Je to dokument na školní úrovni a nový školský zákon stanovil, že základní školy by podle svých ŠVP měly začít učit od 1. září 2007. Tvorba ŠVP by měla vycházet z konkrétních vzdělávacích záměrů školy, zohledňovat potřeby a možnosti žáků, reálné podmínky a možnosti školy a oprávněné požadavky rodičů nebo zákonných zástupců žáků.*“<sup>9</sup>

Za zpracování a kvalitu ŠVP je odpovědný ředitel školy, který může přípravu řídit sám, nebo ji pověřit svého zástupce, nebo někoho z pedagogického sboru. Konečnou podobu ŠVP musí projednat školská rada, která se vyjadřuje také k realizaci vzdělávání podle tohoto programu. Při jeho tvorbě mají učitelé možnost ovlivnit a vytvářet to, co se na škole bude učit, jakým způsobem, jaké výsledky budou od svých žáků očekávat a také podle čeho a jak budou hodnotit výsledky vzdělávání žáků, ale také výsledky své práce. Díky ŠVP se tak ve školním vzdělávání můžou uplatnit různé inovace, jejich uplatnění a funkčnost bude záviset na zodpovědnosti, tvořivosti a vynalézavosti učitelů.<sup>10</sup>

### 3.3 Charakteristika průřezových témat dle RVP ZV

Průřezová témata představují v RVP ZV okruhy aktuálních problémů současného světa, stávají se tak významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání. Jsou důležitým prvkem, který utváří základní vzdělávání, a formují tak příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot.

---

<sup>9</sup> Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Výzkumný ústav pedagogický v Praze, Tauris 2007. s. 116.

<sup>10</sup> VARIANTY. *Reforma školství v České republice*. [online]. Praha, 2006. [vid. 3. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.varianty.cz/reforma-prirucka.pdf> . s. 4.

Všechna průřezová témata mají jednotné zpracování, obsahují charakteristiku průřezového tématu, v níž je zdůrazněn význam a postavení průřezového tématu v základním vzdělávání. Je zde také vyjádřen vztah ke vzdělávacím oblastem a přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka jak v oblasti vědomostí, dovedností a schopností, tak v oblasti postojů a hodnot. Obsah průřezových témat doporučený pro základní vzdělávání je rozpracován do tematických okruhů. Každý tematický okruh zahrnuje nabídku témat. Výběr témat a způsob jejich zpracování v učebních osnovách je v kompetenci školy.

Tematické okruhy průřezových témat prostupují napříč vzdělávacími oblastmi a umožňují propojení vzdělávacích obsahů oborů. Přispívají tak ke komplexnosti vzdělávání žáků a pozitivně ovlivňují proces utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků. Žáci dostávají možnost vytvářet si sjednocený pohled na danou problematiku a uplatňovat širší spektrum dovedností.

Průřezová témata tvoří povinnou součást základního vzdělávání. Škola musí do vzdělávání na 1. stupni i na 2. stupni zařadit všechna průřezová témata uvedená v RVP ZV. Všechna průřezová témata však nemusí být zastoupena v každém ročníku. V průběhu základního vzdělávání je povinností školy nabídnout žákům postupně všechny tematické okruhy jednotlivých průřezových témat, jejich rozsah a způsob realizace stanovuje ŠVP. Průřezová témata je možné využít jako integrativní součást vzdělávacího obsahu vyučovacího předmětu nebo v podobě samostatných předmětů, projektů, seminářů, kurzů apod.

Podmínkou účinnosti průřezových témat je jejich propojenost se vzdělávacím obsahem konkrétních vyučovacích předmětů a s obsahem dalších činností žáků realizovaných ve škole i mimo školu.<sup>11</sup>

---

<sup>11</sup> Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Výzkumný ústav pedagogický v Praze, Tauris 2005. s. 74.

### 3.4 Způsoby realizace průřezových témat

Průřezová témata je možné uskutečňovat několika způsoby. RVP ZV navrhuje tři základní:

- integrace do vyučovacích předmětů
- zavedení samostatného vyučovacího předmětu
- projektové vyučování.

Další způsob může vzniknout spojením integrace do vyučovacího předmětu s projektovým vyučováním nebo samostatný předmět s projektovým vyučováním.<sup>12</sup>

---

<sup>12</sup> VALENTA, J. *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. Kladno: AISIS, 2006. ISBN 80 – 239 – 4908 - X. S. 10 – 11.



## 4 Osobnostní a sociální výchova

Osobnostní a sociální výchova (dále jen OSV) je praktická disciplína, která se zabývá rozvojem klíčových každodenních životních dovedností. Můžeme říci, že je to disciplína, která se zabývá rozvojem životních kompetencí v oblasti osobního života i života v mezilidských vztazích.<sup>13</sup>

Příklad dovedností, které náleží osobnostní a sociální výchově: „..., *korektně, ale efektivně*‘ vyřešit situaci, kdy mě ve frontě před pokladnou při nákupu někdo předbíhá; *‘jednat asertivně*‘ v situaci, kdy zjišťuji, že jsem při nákupu okrádán; *‘jednat eticky*‘, když zjistím, že okrádám sám a přitom navíc, nemít z toho všeho zbytečné následky na vlastní nervové soustavě‘ a třeba ještě navíc *‘nevynadat pak zbytečně vlastním dětem.*‘“<sup>14</sup>

Průřezové téma osobnostní a sociální výchova v základním vzdělávání zdůrazňuje formativní prvky, orientuje se na subjekt i objekt, je praktické a má každodenní využití v běžném životě. Zajímá se o osobnost žáka, jeho individuální potřeby i zvláštnosti. Smyslem je pomáhat každému žákovi utvářet praktické životní dovednosti.<sup>15</sup>

*„Specifikou Osobnostní a sociální výchovy je, že se učivem stává sám žák, stává se jím konkrétní žákovská skupina a stávají se jím více či méně běžné situace každodenního života. Jejím smyslem je pomáhat každému žákovi hledat vlastní cestu k životní spokojenosti založené na dobrých vztazích k sobě samému i k dalším lidem a světu.“*<sup>16</sup>

---

<sup>13</sup> VALENTA, J. *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. Kladno: AISIS, 2006. ISBN 80 – 239 – 4908 – X. s. 13.

<sup>14</sup> Tamtéž, s. 13.

<sup>15</sup> Tamtéž, s. 13.

<sup>16</sup> Tamtéž, s. 14.

#### **4.1 Osobnostní a sociální výchova a vzdělávací oblasti**

Vzdělávací obsah základního vzdělávání je v RVP ZV rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. Podkapitola se věnuje vzdělávacím oblastem a vztahu k OSV. Jedná se o oblasti jazyk a jazyková komunikace, člověk a jeho svět, člověk a společnost, člověk a příroda, umění a kultura, člověk a zdraví, člověk a svět práce.

Vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace a OSV jsou založeny na vztahu mezi samotným faktem komunikační podstaty jazyka s tím, že se zaměřuje na každodenní verbální komunikaci jako klíčový nástroj jednání v různých životních situacích. Prohlubuje se zde vztah mezi verbální a neverbální složkou komunikace a rozšiřuje specifické aplikace jazyka o sociální dovednosti.

Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět lze uskutečňovat prostřednictvím témat směřujících k sebepoznání, zdravému sebepojetí, seberegulaci a k udržení psychického zdraví – psychohygieně, mezilidským vztahům a komunikaci.

Blízká spojitost je ke vzdělávací oblasti Člověk a společnost, a to k Výchově k občanství a k jejím částem člověk ve společnosti, člověk jako jedinec. Konkrétně k tématům lidská setkání, vztahy mezi lidmi, zásady lidského soužití (Člověk ve společnosti) a podobnost a odlišnost lidí, vnitřní svět člověka, osobní rozvoj (Člověk jako jedinec). Každé z těchto témat jsou v OSV vnímána jako samostatná. OSV přikládá důraz na získávání praktickým dovedností spjatých s uvedenými tématy.

Spojitost ke vzdělávací oblasti Člověk a příroda se vztahuje k evoluci lidského chování, zvířecí a lidské komunikace a seberegulujícího jednání jako základního ekologického principu. Nabízí také možnosti rozvoje emocionálních vztahů, osobních postojů a praktických dovedností ve vztahu k přírodnímu prostředí.

Vazba na vzdělávací oblast Umění a kultura přísluší především společnému zaměření na rozvoj smyslového vnímání, kreativity, vnímání a utváření

mimouměleckého estetika – jako např. estetiky chování a mezilidských vztahů a chápání umění jako prostředku komunikace a osvojování si světa. V OSV lze využít různých postupů dramatické výchovy.

Propojení se vzdělávací oblastí Člověk a zdraví je příhodné v tématech odrážejících fyzickou stránku člověka, sociální vztahy, komunikaci a rozhodování v obvyklých i vypjatých situacích. OSV tak může napomoci k získání dovedností vztahujících se k zdravému duševnímu a sociálnímu životu.

OSV také přispívá k realizaci vzdělávací oblasti Člověk a svět práce, zejména zdokonalováním dovedností týkajících se spolupráce a komunikace v týmu a v různých pracovních situacích.<sup>17</sup>

## **4.2 Základní cíle osobnostní a sociální výchovy podle RVP**

Stanovení a vyjádření cílů jsou určující kategorie pro celý didaktický systém. Cíle obecně ovlivní to, jaký bude charakter učiva, principů, kroků vnitřní výstavby, metod, forem atd.

Přínos OSV k rozvoji osobnosti žáka v RVP ZV<sup>18</sup>

1. V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma:
  - vede k porozumění sobě samému a druhým
  - napomáhá k zvládání vlastního chování
  - přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů ve třídě i mimo ni
  - rozvíjí základní dovednosti dobré komunikace a k tomu příslušné vědomosti
  - utváří a rozvíjí základní dovednosti pro spolupráci
  - umožňuje získat základní sociální dovednosti pro řešení složitých situací
  - formuje studijní dovednosti

---

<sup>17</sup> Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Výzkumný ústav pedagogický v Praze, Tauris 2007. s. 74 – 75.

<sup>18</sup> Tamtéž. s. 75.

- podporuje dovednosti a přináší vědomosti týkající se duševní hygieny.

## 2. V oblasti postojů a hodnot průřezové téma:

- pomáhá k utváření pozitivního postoje k sobě samému a k druhým
- vede k uvědomování si hodnoty spolupráce a pomoci
- vede k uvědomování si hodnoty různosti lidí, názorů, přístupů k řešení problémů
- přispívá k uvědomování mravních rozměrů různých způsobů lidského chování
- napomáhá primární prevenci sociálně patologických jevů a škodlivých způsobů chování.

### 4.3 Tematické okruhy průřezového tématu

Témata OSV jsou členěny do tří částí, které jsou zaměřeny na osobnostní, sociální a mravní rozvoj. Při realizaci je užitečné zařazovat do výuky ta témata, která reflektují aktuální potřeby žáků, popřípadě vycházejí ze vzájemné domluvy s nimi. Všechna témata se uskutečňují prakticky, prostřednictvím vhodných her, cvičení, modelových situací a diskusí.

Jedná se o živá setkání, dotýkající se osobní existence. Je třeba počítat s tím, že na různé věci budou mít žáci různé názory. Může se objevit odmítání témat či technik, stud apod. Tyto okamžiky však bývají v OSV velmi užitečné, neboť nabízejí příležitost k přemýšlení o tom, co se děje.

Základní přínos a konečný cíl OSV je v rovině akceptovatelného chování, resp. jednání jako vědomého, případně cíleného chování. Jedná se zejména o schopnost efektivně jednat, a tedy o rozvoj klíčových kompetencí, a to

především klíčové kompetence sociální a personální, komunikativní, k řešení problémů a k učení.<sup>19</sup>

Dle RVP ZV si žáci mají procvičovat a rozvíjet dovednosti v jedenácti tematických okruzích.

#### Osobnostní rozvoj

1. Rozvoj schopnosti poznávání
2. Sebepoznání a sebepojetí
3. Seberegulace a sebeorganizace
4. Psychohygiena
5. Kreativita

#### Sociální rozvoj

1. Poznávání lidí
2. Mezilidské vztahy
3. Komunikace
4. Kooperace a kompetice

#### Morální rozvoj

1. Řešení problémů a rozhodovací dovednosti
2. Hodnoty, postoje, praktická etika<sup>20</sup>

---

<sup>19</sup> Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Výzkumný ústav pedagogický v Praze, Tauris 2007. s. 75 – 76.

<sup>20</sup> SRB, V. a kol. *Jak na osobnostní a sociální výchovu* [online]. Praha: Projekt Odyssea, 2007. [cit. 10. 7. 2012]. ISBN 978 – 80 – 87145 – 00 – 5. Dostupné z: [http://www.odyssea.cz/soubory/a\\_jak\\_na\\_osv/jak\\_na\\_osv.pdf](http://www.odyssea.cz/soubory/a_jak_na_osv/jak_na_osv.pdf) . S. 6.

#### 4.3.1 Osobnostní rozvoj

Tento tematický okruh se zaměřuje na osobnost jedince a její rozvoj. Zahrnuje pět témat a to rozvoj schopností poznávání, sebepoznávání a sebepojetí, seberegulaci a sebeorganizaci, psychohygienu a kreativitu.

##### 1. Rozvoj schopností poznávání

- a) Cvičení smyslového vnímání - *„Jde tu zejména o rozvoj pěti vnějších smyslů, ale též o rozvoj vnímání sebe samého /vnitřní receptory stavů, nálad, pohybů atd./. Jejich dobré rozvinutí zhodnotíme téměř ve všech životních situacích – máme více informací, jsme vnímavější vůči realitě, můžeme být přesnější v odhadech okolností a následně i v reakcích na to, co se děje.“*<sup>21</sup>
- b) Cvičení pozornosti a soustředění - Pozornost je zaměřenost vnímání, ale také myšlení či pocitů na určitý objekt. Soustředění je pak základním rysem takového zaměření. Soustředěná pozornost věnovaná druhému člověku v sociálních vztazích může být velmi důležitá pro oba.
- c) Cvičení dovedností zapamatování - Paměť je schopnost uchovat v organismu určité informace a vybavovat si je. Je základním předpokladem pro osvojování si čehokoli. Existují k tomu různé strategie, pro život je užitečné hledat ty, které vyhovují konkrétnímu jedinci.
- d) Cvičení dovedností řešení problémů *„Problém je určitý reflektovaný stav věcí, z něž vyplývá otázka, na kterou nemáme obvykle hotovou odpověď. Musíme tedy rozvinout určité poznávací a řešící aktivity. Většinou si definujeme problém, dále hledáme jeho různá řešení, ta ‚testujeme‘, abychom z nich mohli provést výběr, a pak řešení aplikujeme. To jsou základní ‚existenciální‘ kognitivní postupy při řešení čehokoliv. Z hlediska obsahu OSV preferujeme trénink řešení problémů v mezilidských vztazích, v životních*

---

<sup>21</sup> VALENTA, J. *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. Kladno: AISIS, 2006. ISBN 80 – 239 – 4908 – X. s. 17.

*situácií atd. pred tréningom řešení různých odborných, technických aj. problémů.*“<sup>22</sup>

- e) Cvičení dovedností pro učení a studium - Jde tu zejména o identifikaci vlastního učebního stylu, hledání vhodných studijních postupů a o tzv. metakognitivní strategie (dovednosti mapovat vlastní způsoby poznávání a učení se, analyzovat je a poučit se z toho).<sup>23</sup>

## 2. Sebepoznání a sebepojetí

Tematický okruh sebepoznání a sebepojetí vychází ze skutečnosti, že pro život se sebou samým, ale i pro život s druhými lidmi, je výhodné, když jedinec má realistický pohled na sebe samého, přisuzuje sám sobě odpovídající hodnotu a je se svou vlastní hodnotou v dobrém vyrovnan. To se pak obvykle projevuje pozitivně i v jeho mezilidských vztazích. Práce se sebepojetím má tedy i preventivní funkci. Sebepoznávání jako proces pak může tomuto významně napomoci.

- a) Já jako zdroj informací o sobě - Měli bychom vést žáky k tomu, aby si uvědomili, co se mohou o sobě dovědět skrze sebe samé, že člověk má tendenci zkreslovat svůj vlastní obraz ve své hlavě, a k dovednostem sebepozorování, sebereflexe a korekce vlastního pohledu na sebe samého.<sup>24</sup>
- b) Druzí jako zdroj informací o mně - Jak může naše sebepojetí ovlivnit druhé a čím. Např. pohledy, zpětnými vazbami, hodnocením, běžným chováním vůči nám? Důležité je umět vybírat z reakcí druhých podstatné informace,

---

<sup>22</sup> VALENTA, J. *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. Kladno: AISIS, 2006. ISBN 80 – 239 – 4908 – X. s. 18.

<sup>23</sup> Tamtéž, s. 17 – 18.

<sup>24</sup> Tamtéž, s. 17 - 19.

neodmítat automaticky kritické postoje vůči sobě, ale zároveň nenechat se zbytečně zraňovat negativními hodnoceními.<sup>25</sup>

- c) Moje tělo, moje psychika - Poznávání vlastního vnímání, myšlení, citů, charakteru, temperamentu, hodnot a postojů, chování, komunikace apod.
- d) Co o sobě vím a co ne - Zde se můžeme věnovat zejména „sběru reálných informací“ a skutečnému zjišťování toho, co je o nás známo jen nám samým a co např. naopak vidí druzí a my to sami na sobě nevidíme. Obecně jde těž o to, co se o sobě vůbec mohu dovědět atd.
- e) Jak se promítá mé já v mém chování - Jak se mé vnitřní já odráží v tom, co je „na mně vidět a slyšet“. Zpětně to může vést k uvědomění si toho, co z mých vlastností komplikuje mou komunikaci a vztahy s lidmi, a naopak, co prospívá.
- f) Můj vztah ke mně samému - Téma by mělo napomoci žákovi, aby zlepšoval svůj vztah k sobě samému a získával sebedůvěru vyplývající z pozitiv, na kterých může u sebe samého stavět.
- g) Moje učení - Sebepoznávání v oblasti toho, jak poznávám, jak se učím, jako základ hledání dobrých strategií, ale i základ úvah o své další životní dráze, profesi atd.
- h) Moje vztahy k druhým lidem - „*Specifické mapování kvalit a problémů vztahů jak ve třídě „tady a teď“, tak v životě žáka obecně. Cílem je najít efektivní způsoby, jak já sám mohu vylepšovat mezilidské vztahy.*“<sup>26</sup>
- i) Zdravé a vyrovnané sebepojetí - Součástí „já“ může být sebeobraz, sebereflexe, sebehodnocení a z něj vyplývající sebeúcta a sebedůvěra.<sup>27</sup>

---

<sup>25</sup> VALENTA, J. *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. Kladno: AISIS, 2006. ISBN 80 – 239 – 4908 – X. s. 19.

<sup>26</sup> Tamtéž, s. 20.

<sup>27</sup> Tamtéž, s. 17 – 20.



### 3. Seberegulace a sebeorganizace

Lze rozlišit dvě dílčí témata:

- Kontrola a regulace vlastního chování v situacích „tady a teď“ (cvičení sebekontroly, sebeovládání).
  - Plánování a organizace vlastního života a dodržování těchto plánů a organizace.
- a) Cvičení sebekontroly, sebeovládání - Regulace vlastního jednání i prožívání, vůle. Cílem je, aby žáci získali dovednost reflektovat svá chování a volit řízení útlum některých prožitků či prvků chování, nebo naopak jejich aktivaci (abych např. udělal, co se mi dělat nechce, ale je to užitečné udělat atd.). Možnost primární všeobecné prevence sociálně patologických jevů při práci s tímto tématem.
- b) Organizace vlastního času, plánování učení a studia - Jde tu o jakýsi management vlastního času, tedy o dovednosti mapování, kolik času trávím jakou činností, zda to tak chci a zda to mohu změnit jinou organizací, a o dovednosti rozlišovat podstatné a nepodstatné, též o uplatnění volných dovedností ve vztahu k organizaci vlastního času.
- c) Stanovování osobních cílů a kroků k jejich dosažení – Hledáním odpovědí na otázky, co chci v které oblasti svého života dosáhnout (vzdělání, vztahy, profese atd.). A co mi brání v dosahování a co jsem ochoten udělat pro překonání? Téma může napomáhat k ujasnění si životních postojů a záměrů.<sup>28</sup>

---

<sup>28</sup> VALENTA, J. *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. Kladno: AISIS, 2006. ISBN 80 – 239 – 4908 – X. s. 21 - 22.

#### 4. Psychohygienu

Téma lze rozdělit do dvou větších skupin:

- Prevence zátěží, problémů, stresů atd. a jejich případných následků (např. různé typy závislostí).
- Jednání v již nastalé situaci zátěže, stresu atd.

*„Mezi reakce na zátěž můžeme počítat stres (je obvykle definován jako reakce organismu na zátěžový podnět) či frustraci (reakce organismu na překážku v dosažení cíle). Někdy též deprivaci (stav, kdy je nemožné naplňovat základní potřeby). Zátěžové stavy jsou vyvolány vnějšími podněty (vztahy mezi lidmi, nároky na pracovišti, hlukem...), ale i podněty vnitřními (pocit neschopnosti vyrovnat se se situací apod.). Dlouhodobé zátěže mohou mít neblahý vliv na duševní i fyzické zdraví, výkony, vztahy k sobě i druhým atd., mohou vést k užívání drog či únikům jiného typu atd. Téma tedy může napomáhat i prevenci sociálně patologických jevů.“<sup>29</sup>*

- a) Dovednosti pro pozitivní naladění mysli a dobrý vztah k sobě samému - Jde zejména o tvorbu dovedností pro využívání pozitivního jazyka, orientaci pozornosti na pozitivní stránky jevů, o dovednost vhodně se podpořit sebestpotvrzujícími formulkami nebo pozitivními vizualizacemi – představami o sobě, o umění odpustit si, ale i o vyrovnané sebepojetí a seberegulativní dovednosti.
- b) Sociální dovednosti pro předcházení stresům v mezilidských vztazích - Za vhodné dovednosti můžeme považovat aktivní naslouchání; ujišťování se o porozumění výrokům, které si vyměňujeme; asertivní dovednosti; dovednosti pro řešení konfliktů; dovednosti pro vyjednávání.
- c) Dobrá organizace času.

---

<sup>29</sup> VALENTA, J. *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. Kladno: AISIS, 2006. ISBN 80 – 239 – 4908 – X. s. 23.

- d) Dovednosti zvládání stresových situací - Rozumové zpracování problému, uvolnění - relaxace, efektivní komunikace atd.).
- e) Hledání pomoci při potížích.<sup>30</sup>

## 5. Kreativita

Cvičení pro rozvoj základních rysů kreativity (pružnosti nápadů, originality, schopnosti vidět věci jinak, citlivosti, schopnosti „dotahovat“ nápady do reality), tvořivost v mezilidských vztazích.<sup>31</sup>

### 4.3.2 Sociální rozvoj

Oblast sociálního rozvoje zahrnuje téma poznávání lidí, mezilidské vztahy, komunikace, kooperace a kompetice.

- 1. Poznávání lidí
  - a) Vzájemné poznávání se ve skupině/třídě - Závažné téma pro to, abychom mohli otevírat další témata.
  - b) Rozvoj pozornosti vůči odlišnostem a hledání výhod v odlišnostech - Velké téma mezilidských vztahů od úrovně rodiny až po úroveň národů.
  - c) Chyby při poznávání lidí - Užitečné je zabývat se tím, co a jak může v nás samých zkreslovat viděné obrazy dalších lidí. Téma pomáhá zmenšovat riziko chyb při vnímání druhých lidí.<sup>32</sup>

---

<sup>30</sup> VALENTA, J. *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. Kladno: AISIS, 2006. ISBN 80 – 239 – 4908 – X. s. 23 -25.

<sup>31</sup> Tamtéž, s. 23 - 25.

<sup>32</sup> Tamtéž, s. 27 – 28.

## 2. Mezilidské vztahy

- a) Péče o dobré vztahy - „*P. Hartl ve svém slovníku definuje vztah jako působení mezi dvěma nebo i více ... osobami s tím, že tzv. primární mezilidský vztah je spojen s emocionální vazbou a odpovědností. Vztah můžeme též nazřít jako výměnu určitých hodnot (péče, láska, zabezpečení, pobavení atd.)*“.<sup>33</sup>
- b) Chování podporující dobré vztahy.
- c) Lidská práva jako regulativ vztahů - V oblasti mezilidských vztahů patří k základním právům právě právo na respektování osobnosti, na odpovědnou svobodu rozhodování a jednání, na spolurozhodování o věcech, které se jedince ve vztahu týkají apod. Pokud se nedotýkáme nešetřně práv druhého, máme šanci na lepší vztah.
- d) Vztahy a naše skupina/třída.

## 3. Komunikace

Řeč těla, řeč zvuků a slov, řeč předmětů a prostředí vytvářeného člověkem, řeč lidských skutků; cvičení pozorování a empatického a aktivního naslouchání; dovednosti pro sdělování verbální i neverbální (technika řeči, výraz řeči); specifické komunikační dovednosti; dialog (vedení dialogu, jeho pravidla a řízení, typy dialogů); komunikace v různých situacích (informování, odmítání, omluva, pozdrav, prosba, řešení konfliktů, vyjednávání, vysvětlování, žádost apod.); efektivní strategie: asertivní komunikace, dovednosti komunikační obrany proti agresi a manipulaci, otevřená a pozitivní komunikace; pravda, lež a předstírání v komunikaci.

---

<sup>33</sup> VALENTA, J. *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. Kladno: AISIS, 2006. ISBN 80 – 239 – 4908 – X. s. 28.

#### 4. Kooperace a kompetice

Rozvoj individuálních dovedností pro kooperaci (seberegulace v situaci nesouhlasu, odporu apod., dovednost odstoupit od vlastního nápadu, dovednost navazovat na druhé a rozvíjet vlastní linku jejich myšlenky, pozitivní myšlení apod.); rozvoj sociálních dovedností pro kooperaci (jasná a respektující komunikace, řešení konfliktů, podřízení se, vedení a organizování práce skupiny); rozvoj individuálních a sociálních dovedností pro etické zvládání situací soutěže, konkurence.<sup>34</sup>

##### 4.3.3 Morální rozvoj

Tato oblast zahrnuje dva tematické okruhy, kterými jsou Řešení problémů a rozhodovací dovednosti a tematický okruh Hodnoty, postoje a praktická etika.

1. Řešení problémů a rozhodovací dovednosti - Dovednosti pro řešení problémů a rozhodování z hlediska různých typů problémů a sociálních rolí, problémy v mezilidských vztazích, zvládání učebních problémů vázaných na látku předmětů, problémy v seberegulaci.
2. Hodnoty, postoje, praktická etika - Analýzy vlastních i cizích postojů a hodnot a jejich projevů v chování lidí; vytváření povědomí o kvalitách typu odpovědnost, spolehlivost, spravedlivost, respektování atd.; pomáhající a prosociální chování (člověk neočekává protislužbu); dovednosti rozhodování v eticky problematických situacích všedního dne<sup>35</sup>

---

<sup>34</sup> VALENTA, J. *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. Kladno: AISIS, 2006. ISBN 80 – 239 – 4908 – X. s. 30 – 34.

<sup>35</sup> Tamtéž, s. 36 – 40.

#### **4.4 Specifičnost osobnostní a sociální výchovy**

Specifičnost OSV a odlišnost od ostatních průřezových témat i vzdělávacích oblastí a oborů spočívá v tom, že se „učivem“ stává sám žák či konkrétní skupina a ve větší či menší míře také běžné situace každodenního života. Základním výstupem žáka je chování, resp. jednání.

Učivo je individualizované a vázané na konkrétní typy osobností žáků a konkrétní situace, které ve třídě nastávají nebo které učitel záměrně vyvolává jako učební situace.

Dosažené výstupy žáků nemají a ani nemohou mít jednotnou podobu a vždy budou a musejí být individuálně rozmanité.

Jestliže je základním výstupem „jednání v situaci“, pak předpokladem pro dosažení většiny výstupů je dovednost žáka rozpoznat, jaké chování je pro danou situaci adekvátní.

Uvedené odlišnosti se promítají i do pojetí doporučených očekávaných výstupů, které jsou charakteristické tím, že:

- popisují ideální stav dovednosti
- nerozlišují věkové kategorie (v případě životních dovedností osobnostní, sociální a morální povahy je obtížné a místy i zavádějící stanovit, která dovednost je vhodná právě pro určitou věkovou kategorii)
- abstrahují od rozmanitosti situací, a tedy i od toho, že ne v každé situaci je vhodné každé chování (proto neobsahují jednoznačné formulace, v jakých situacích je třeba např. být asertivní a v jakých ne)

- neobsahují formulace typu „(žák) zná“, neboť pokud je žák schopen určité činnosti a jednání, pak je znalostní základ předpokladem (příčemž znalost může být i motorická, psychosomatická apod.).<sup>36</sup>

#### 4.5 Výklad definice OSV

*„... smyslem OSV je pomáhat každému žákovi hledat vlastní cestu k životní spokojenosti založené na dobrých vztazích k sobě samému i k dalším lidem a světu.“<sup>37</sup>*

Výklad definice - „pomáhat každému žákovi hledat vlastní cestu“:

- vlastní cestu znamená, že v OSV není předepsaná jakási jedna univerzální cesta pro všechny. Kdyby tomu tak bylo, nemělo by smysl používat zde přídavné jméno vlastní. Pokud tu toto přídavné jméno je, nepochybně se v OSV počítá s tím, že k životní spokojenosti založené na dobrých vztazích vede cest více
- hledat (vlastní cestu) bude znamenat, že ony specifické cesty nejsou jednoznačně dány předem, nýbrž žák musí v procesu OSV objevovat ty, které jsou pro něj schůdné
- každému žákovi (hledat vlastní cestu) – vyvolává dojem, že cesty budou nejednotné, tedy tak individuálně rozmanité, že je budou hledat všichni žáci jako jedinci
- pomáhat (každému žákovi hledat vlastní cestu) lze chápat tak, že učitel tu není od toho, aby řekl žákovi, jakáže cesta je pro něj výhodná, ale aby byl pomocníkem v procesu, kdy každý z nich bude hledat onu cestu.<sup>38</sup>

---

<sup>36</sup> VALENTA, J. *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. Kladno: AISIS, 2006. ISBN 80 – 239 – 4908 – X. s. 36 – 40.

<sup>37</sup> Tamtéž, s. 45.

<sup>38</sup> Tamtéž, s. 45 – 46.

Z definice můžeme snadno vyvodit základní principy pro OSV. Doporučených očekávaných výstupů je možné u žáků dosahovat pomocí různých metodických postupů, při jejichž volbě je třeba vždy důsledně uplatňovat tři základní principy týkající se metod vhodných pro realizaci OSV.<sup>39</sup>

Tyto metody musí být:

- praktické (jsou založeny především na tom, že žáci situaci prakticky prožívají a jednají na základě konkrétních reálných skutečností). Pokud výstupem OSV jsou dovednosti, pak i cesta musí být činnostní. To znamená, že dovednost musí být vyučována prakticky. Žáci by měli konat praktické činnosti ve vztahu k výše uvedeným tématům OSV, měli by být uváděni do situací, které tyto praktické činnosti budou podmiňovat a vyžadovat, měli by být vedeni k reflektování toho, co právě prakticky zažili.
- zosobněné (učivo, metody práce i způsob, jakým jsou aktivity reflektovány, rozvíjejí a zdokonalují žákovu osobní zkušenost s ním samým a jeho vlastním viděním světa, který ho obklopuje). OSV by měla být co nejvíce vztahována k osobnosti každého konkrétního žáka, ke konkrétním událostem odehrávajícím se v rámci dynamiky jeho třídy jako sociální skupiny, k situacím, které přítomní ve svém životě skutečně zažívají nebo mají naději, že je budou zažívat.
- provázející (metody jsou spojeny s reflexí vlastních zkušeností žáka z realizovaných aktivit a s hledáním jeho vlastních cest k životnímu štěstí). Učitel není povolán k tomu, aby vyložil každému žákovi, „jak má žít“, je tu proto, aby s žáky reflektoval a učil je reflektovat sebe samé, aby kladl

---

<sup>39</sup> VALENTA, J. *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. Kladno: AISIS, 2006. ISBN 80 – 239 – 4908 – X. s. 46 – 49.



otázky k zamyšlení, k řešení, k úvahám o cílech, které žák má, o změnách, které kvůli nim chce dělat.<sup>40</sup>

#### 4.6 Metody a formy učení žáků v osobnostní a sociální výchově

*„Pojem metoda označuje určitý postup k dosažení výchovného nebo vzdělávacího cíle. Témata, principy i kroky didaktické stavby jasně ukazují, že metody OSV nebo metody použité pro naplnění cílů OSV musí mít potenciál podněcovat žakovu činnost – být praktické, aktivizující, pestré atd. Metody vycházejí z cíle předmětu a volí se podle cíle konkrétní lekce.“<sup>41</sup>*

Podle toho, co chceme u žáků rozvíjet, se uplatňují všechny druhy diskusí, her, cvičení, aktivizujících metod, psacích technik, problémových metod, úkolově kooperativních učebních situací, modelových situací, psaní nebo čtení textů, komunikačně úkolových situací, metod práce s kamerou, magnetofonem, koncentračních cvičení, pohybových technik, představových metod, rolových a simulačních her, pantomim a živých obrazů, outdoorových technik atd.

V OSV užíváme dva druhy metod:

- Obecná metoda – metoda dialogu, metoda interpretace textu, metoda hraní rolí – všechny mohou být znovu a znovu naplňovány různým obsahem.
- Aktivita – je to postup, jehož obsah je předem přesně a konkrétně určen a strukturován. Aktivity jsou vyvinuty takto přesně proto, aby sloužily určitému jasně stanovenému účelu.

Formy OSV z hlediska způsobu interakce předpokládají jak práci individuální, tak práci společnou, skupinovou atd. I zde tedy platí celé škály forem od práce jednotlivců přes páry, menší skupiny až k práci celých tříd nebo dokonce škol. Z hlediska času je obvykle výhodnější mít k dispozici větší časový

---

<sup>40</sup> VALENTA, J. *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. Kladno: AISIS, 2006. ISBN 80 – 239 – 4908 – X. s. 47 – 49.

<sup>41</sup> Tamtéž, s. 53 – 54.

blok. Z hlediska místa pak lze využít učebnu s příjemnou atmosférou, s pohyblivým lehkým nábytkem. Pro některé aktivity spíše využijeme přírodní prostředí.<sup>42</sup>

#### **4.7 Základní didaktické kroky práce s tématy osobnostní a sociální výchovy**

Při přípravě vyučování, ve kterém budeme pracovat s tématy OSV, se doporučuje postupovat podle didaktického cyklu. Lze popsat tyto základní kroky:

##### **1. Instrukce – akce (situace) – reflexe (i – a – r)**

Máme - li cíl a víme – li, co chceme žáky učit, zvolíme k tomu vhodnou činnost, aktivitu, techniku atd. Ve třídě ji pak musíme nejprve instruovat, tedy zadat, vysvětlit podstatu a další okolnosti a podmínky úkonu, který má žák provést.

Na základě instrukce by měla nastat vlastní akce, která je primárně vyvolanou učební situací, v níž probíhá činnost žáků.

Po skončení akce pak většinou probíhá reflexe, která je velmi závažným učebním krokem. Je to učební situace věnovaná zhodnocení zkušenosti, která nově vznikla v průběhu předchozí akce. Reflexe napomáhá systematizovat zkušenost a zážitek, včlenit je do struktury stávající zkušenosti a obohatit jím naše prožívání a jednání do budoucna.

Reflexe má obvykle podobu verbální – diskusní. Učitel se ptá nebo vyzývá k úvahám a promluvám. Můžeme užívat i jiných forem – kresba zážitku apod. Základním nástrojem reflexe je tedy otázka, resp. výzva.<sup>43</sup>

---

<sup>42</sup> VALENTA, J. *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. Kladno: AISIS, 2006. ISBN 80 – 239 – 4908 – X. s. 54 – 55.

<sup>43</sup> Tamtéž, s. 49 – 50.

Obsah reflexe je obecně zaměřen na:

a) zkonkrétnění zážitku:

- rekapitulace toho, co se dělo
- osobní vyjádření o své zkušenosti
- zpětná vazba druhým a od nich
- hodnocení
- přesun zkušenosti (do minulosti i do budoucnosti)
- změny plánů

b) zobecnění zážitků:

- učení o jevech, které nastaly během aktivity
- učení o postupech a procesech, které nastaly.

Obsah reflexe je specificky zaměřen na:

- jevy (dovednosti, zkušenosti, vědomosti, postoje) dané formulací cíle aktivity
- jevy, které během aktivity nastanou, aniž by byly plánovány jako cíl aktivity.<sup>44</sup>

## 2. situace – intervence (s – i)

Situací je v tomto případě míněna jakákoli situace, v níž žáci jednají, tedy jakási „akce“, avšak nevyvolaná primárně za účelem učení. Podmínkou je, aby žáci byli s to vnímat co nejpřesněji probíhající dění a mohli na své jednání, prožitky a situace efektivně reagovat. Tato reakce se obecně nazývá

---

<sup>44</sup> VALENTA, J. *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. Kladno: AISIS, 2006. ISBN 80 – 239 – 4908 – X. s. 50 – 51.

„intervence“, tedy určitý „zásah“ do situace nebo do stavu „po situaci“ za účelem učení žáků.<sup>45</sup>

## **4.8 Včlenění témat osobnostní a sociální výchovy do jiných předmětů, oblastí, oborů**

### **4.8.1 Skupiny oblastí, předmětů, oborů, výchovy**

Témata a metody OSV můžeme spojovat se vzdělávacími předměty, výchovnými předměty a aktuální výchovou, která nemá svůj předmět.

1. Spojení témat (a metod) OSV a vzdělávacích předmětů (např. český jazyk, matematika, zeměpis)

Můžeme nalézat tematiku OSV v učivu předmětů. To znamená hledat v učivu předmětu obsahy blízké tématům OSV s tím, že by měly umožnit i praktický a osobní přesah látky předmětu k žákovi. Např. v textech české literatury najít témata mezilidských vztahů a od nich „přemostit“ k vlastní praktické zkušenosti se vztahy, k osobním názorům na ně, k jejich mapování pokud jde o třídu i v životě mimo třídu. Toto „přemostění“ je do značné míry věcí reflexe při práci s tématem.

Obecné zaměření otázek pro reflexi (Otázky budou ovlivněny charakterem učiva předmětu.)

- Připomíná ti tento jev něco z tvého života?
- Máš s tím svou osobní zkušenost?
- Vyskytuje se tento jev v tvém životě?
- Jak jednáš v souvislosti s tímto jevem ve svém životě?
- V čem jsou shody a v čem rozdíly?

---

<sup>45</sup> VALENTA, J. *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. Kladno: AISIS, 2006. ISBN 80 – 239 – 4908 – X. s. 53.

- Jak nakládáš s touto zkušeností ve svém životě?

Dále můžeme využívat metod vhodných pro výuku předmětu, které však současně oživují témata OSV. Jde o to, aby metoda měla vedle potenciálu pro předmět ještě potenciál pro člověka. Typické jsou metody kooperativního skupinového učení.

Např. aplikační cvičení na větný rozbor prováděné písemně do sešitu individuálně každým žákem je nezbytnou metodou pro učení se větnému rozboru v jazykovém vyučování, avšak jeho osobnostně rozvojový potenciál tu není. Při této cestě je z hlediska OSV nutno naplnit obligátní podmínku: po použití takové metody, která vedle toho, že učí učivu předmětu, také podporuje cíle OSV, je potřebné věnovat určitý čas též reflexi dění vyvolaného použitou metodou právě z hlediska cílů a témat OSV.

Je možné také využívat některá zosobněná a prakticky pojednaná témata OSV jako zdroj témat daného předmětu. Zajímat nás bude zkušenost žáka s ním samým, tedy jeho zkušenost se sebou, jeho zkušenost se sociálními situacemi, skupinová zkušenost třídy s vlastními vztahy atd. Např. ve výuce literatury se žáci rozpomenou na vlastní běžné konfliktní situace ve svém životě. Popíší motivy, způsoby jednání a pocity v konfliktech. Na základě své zkušenosti se žáci věnují tedy definici sebe v konfliktu, ale i konfliktu obecně, jeho typům a základnímu zobecnění.

Obecné zaměření otázek pro reflexi:

- Co jsi teď v navozené situaci zažil?
- Lze to nějak pro tvůj život zobecnit?
- Jak můžeme různě o tomto jevu uvažovat?
- Jak o něm můžeme uvažovat z hlediska našeho vyučovacího předmětu?

Můžeme, též využívat metod nezbytných pro OSV, když ne zcela typických pro jiné předměty, i tam, kde je to v těch jiných předmětech možné. Metody obecně slouží k tomu, aby za určitým vzdělávacím či výchovným cílem oživily určité téma. I tady by tomu tak mělo být. Např. vizualizační metoda je založena na

tom, že se žák učí pracovat se svými zrakovými představami. Ve vztahu k OSV slouží vizualizace jako praktická a osobně aplikovaná metoda např. tématům kreativita, psychohygiena, sebepoznávání apod.

Obecné zaměření otázek pro reflexi:

- Co jsi dělal v průběhu aktivity?
- Dověděl ses něco o sobě?
- Změnil bys příště něco?
- Co si odneseš z této hodiny tohoto předmětu do života?<sup>46</sup>

## 2. Spojení témat (a metod) OSV a výchovných předmětů (např. hudební výchova, občanská výchova)

Jedná se o estetickovýchovné předměty, naukově výchovné a tělesně výchovné předměty.

- a) Estetickovýchovné předměty (dramatická, hudební, výtvarná výchova) - Tyto předměty vycházejí z umění, které je specifickou reflexí světa, života člověka, jeho pocitů, vztahů atd. Specifická reflexe je tu míněna jako zvláštní umělecký vyjadřovací prostředek a jeho estetizované použití v různých uměních nebo příslušných pedagogických ekvivalentech. Bez ohledu na vazby k OSV mají estetickovýchovné předměty sílu ovlivnit naši emocionalitu, představivost a kreativitu a rozvíjejí naše poznávací funkce i komunikaci. Kromě toho napomáhají estetickovýchovné předměty k rozvíjení vnímání a tvorby mimouměleckého „estetična“, v čemž se setkávají s OSV. (např. oblast rozvoje kvalitních mezilidských vztahů a jejich estetiky, estetiky komunikace všedního dne apod.)
- b) Naukově výchovné předměty (výchova k občanství, rodinná výchova) - Tyto předměty mají za úkol věnovat se výuce vědomostní a dovedností

---

<sup>46</sup> VALENTA, J. *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. Kladno: AISIS, 2006. ISBN 80 – 239 – 4908 – X. s. 90 -97.

pro výkon uvedených v rámcových životních rolích a působit na optimální postoje k těmto rolím. Vědomostmi jsou míněny skutečné informace, reps. poučení o společenském systému, fungování rodiny atd., poučení o životě člověka, komunikaci vztazích mezi lidmi atd. Tématika by měla být velmi blízká člověku. Dovednostmi jsou míněny praktické úkony potřebné k optimálnímu zvládnání života v oblastech, jimiž se tyto výchovy zbývají.

- c) Výchova k občanství - V této oblasti jsou někdy témata téměř shodná s tématy OSV. Ale i z jiného učiva se dají odvodit zosobněná témata OSV – např. učivo „naše vlast“ může vést ideálně k osobnímu sdílení postojů k jevu „vlast“ atd.<sup>47</sup>

3. Spojení témat (a metod) OSV a výchov, které obvykle nejsou samostatným předmětem (např. mediální výchova)

Pokud se spojuje OSV s jinými předměty, výchovami atd., pak je nutné počítat s dvojím plánováním cílů. Za prvé se musí formulovat cíl předmětu (výchovy, oboru, oblasti) a za druhé je potřebné zformulovat cíl OSV.<sup>48</sup>

#### **4.8.2 Způsoby včlenění témat OSV**

Témata a metody OSV můžeme včleňovat do jiných předmětů, oblastí a oborů než je samotná OSV. Rozlišujeme čtyři konkrétní cesty OSV, které lze využít ve vzdělávacích předmětech, výchovných předmětech a aktuální výchově, která nemá svůj předmět.

---

<sup>47</sup> VALENTA, J. *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. Kladno: AISIS, 2006. ISBN 80 – 239 – 4908 – X. s. 98 – 99.

<sup>48</sup> Tamtéž, s. 105 – 106.

### Cesty OSV a jejich principy

1. Od předmětu, výchovy, oboru k OSV
  - a) Můžeme nalézat tematiku OSV v učivu předmětů.
  - b) Můžeme využívat metod vhodných pro výuku předmětu, které však současně oživují témata OSV.
2. Od OSV k předmětu, výchově, oboru
  - a) Můžeme využívat některá zosobněná a prakticky pojednaná témata OSV jako zdroj témat daného předmětu.
  - b) Můžeme využívat metod nezbytných pro OSV, když ne zcela typických pro jiné předměty, i tam, kde je to v těch jiných předmětech možné.<sup>49</sup>

---

<sup>49</sup> VALENTA, J. *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. Kladno: AISIS, 2006. ISBN 80 – 239 – 4908 – X. s. 88 – 89.



## **5 Realizace osobnostní a sociální výchovy v rámci projektového vyučování**

Dle RVP ZV lze OSV realizovat jako integrativní součást vzdělávacího obsahu vyučovacího předmětu nebo v podobě samostatných předmětů, projektů, seminářů, kurzů apod.<sup>50</sup>

Projekt je jedním z možných způsobů realizace průřezového tématu, kterým OSV je. Podle J. Valenty by projekt, resp. učební komplex OSV měl ve své nejlepší variantě vyrůstat ze skutečných potřeb a zájmů žáků, měl by usilovat o praktické důsledky v životě žáků. Následující kapitola přiblíží, co to projekt je.<sup>51</sup>

---

<sup>50</sup> Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Výzkumný ústav pedagogický v Praze, Tauris 2007. s. 90.

<sup>51</sup> VALENTA, J. *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. Kladno: AISIS, 2006. ISBN 80 – 239 – 4908 – X. s. 111 – 113.

## 6 Projekt, projektové vyučování, projektová metoda

Kratochvílová vymezuje projekt jako „*Komplexní úkol (problém), který je spjatý s životní realitou, s nímž se žák identifikuje, přebírá za něj zodpovědnost, aby svou teoretickou a praktickou činností dosáhl výsledného žádoucího produktu (výstupu) projektu, pro jehož obhajobu a hodnocení má argumenty, které vycházejí z nově získané zkušenosti.*“<sup>52</sup>

Projektové vyučování (projektová metoda) je pojem, který se často připomíná v souvislosti se zaváděním moderních metod vzdělávání.

Počátky projektové výuky lze nalézt u pedagogických směrů konce 19. a začátku 20. století. Patrně první projektové vyučování se objevuje v USA pod vlivem psychologa a pedagoga Johna Deweye. Také u nás ve 30. letech 20. století někteří autoři publikují na toto téma. Např. v roce 1932 S. Velinský píše: „*Výrazu projektová metoda lze užítí tehdy, když individuum či skupina pojme záměr, jehož uskutečnění navozuje změny v jeho (jejich) vědění, zručnostech, zvycích či vztazích.*“ A hned o dva roky později jej R. Žanta doplňuje: „*Projekt je účelně organizovaný souhrn myšlenek, seskupených kolem důležitého střediska praktického vědění, směřující k určitému cíli.*“ Je tedy patrné, že projektové vyučování není novou metodou.

Jedním z hlavních důvodů, proč na začátku minulého století začali pedagogové uvažovat o nutnosti změn v pojetí výuky, a tedy mj. začali používat projektovou metodu, byly změny, které nastaly vlivem vědeckotechnické revoluce.

Vyučovací projekty v ČR jsou stále poměrně nezmapovanou oblastí. Jedním z důvodů této skutečnosti je také to, že projektová metoda nabízí velmi mnoho realizačních variant, nástrojů i výstupů.

---

<sup>52</sup> KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4142-4. S. 37.

Tato metoda se vyznačuje:

- cíleností, promyšleností a organizovaností
- praktičností
- koncentrovaností kolem základního tématu
- vyhovuje potřebám a zájmům žáků, ale též pedagogickému rozhodnutí učitele
- komplexně ovlivňuje žákovu osobnost
- vyžaduje od žáka převzetí odpovědnosti za vlastní učení
- je především záležitostí dětí, pedagog vystupuje především v roli konzultanta
- nabízí celistvé poznání, zkoumá problém z různých úhlů pohledu
- výsledný produkt projektu posiluje smysl učení, důležité je i zaznamenávání průběhu (procesu učení)
- je založen na týmové spolupráci dětí
- propojuje život školy se životem obce, širší společnosti.

Projektová metoda posiluje motivaci žáků a učí mimo jiné důležitým životním dovednostem: spolupracovat, diskutovat, formulovat názory, řešit problémy, tvořit, hledat informace atd.<sup>53</sup>

Následující část blíže popisuje výchovně vzdělávací projekt, projektovou metodu, projektové vyučování a učení.

### 1. Výchovně vzdělávací projekt

Výchovně vzdělávací projekt je integrované vyučování, které staví před žáky jeden či více konkrétních a smysluplných úkolů. Jejich cílem je např. napsat knihu či časopis, uspořádat výstavu, akci atd. Ke splnění tohoto úkolu potřebují vyhledávat mnoho nových informací, zpracovat a použít dosavadní poznatky

---

<sup>53</sup> VALENTA, J. *Pohledy: Projektová metoda ve škole a za školou*. Praha: Ipos-Artama, 1993. ISBN 80-7068-066-0. S. 61.

z různých oborů, navázat na spolupráci s odborníky, umět organizovat svou práci v čase, prostoru, zvolit jiné řešení v případě chyby, formulovat vlastní názor, diskutovat, spolupracovat atd. Místo toho, aby žáci přebírali hotové poznatky z jednotlivých oborů, objevují při projektové výuce tyto poznatky sami.

Kromě osnovami předepsaného učiva mají žáci možnost poznat více i sami sebe, své možnosti, schopnosti, svou cenu. Jejich práce ve škole není samoúčelná, protože výsledky projektů mají konkrétní, užitečnou podobu. Škola se stává součástí reálného života, nabízí žákům prožitek nových situací a životních rolí.<sup>54</sup>

## 2. Projektová metoda

S projektem velmi úzce souvisí projektová metoda. Při jejím vymezení se uplatňují tři odlišné přístupy. Projektová metoda bývá v odborné literatuře definována zpravidla pomocí projektu, jehož řešením se žáci zabývají a vlastní zkušeností dospívají k závěrečnému produktu projektu.

*„Projektová metoda je vyučovací metoda, v níž jsou žáci vedeni k samostatnému zpracování určitých projektů a získávají zkušenosti praktickou činností a experimentováním. Projekty mohou mít formu integrovaných témat, praktických problémů ze životní reality nebo praktické činnosti vedoucí k vytvoření nějakého výrobku, výtvarného, či slovesného produktu.“<sup>55</sup>*

## 3. Projektové vyučování a projektové učení:

Oba procesy spočívající v interakci učitele a žáků či v interakci žák a žáci. V ČR se většinou ustálily pojmy projektové vyučování a projektová výuka. Přesto, že výuka bývá vnímána běžně synonymicky jako vyučování, v teoriích obecné didaktiky se objasňuje výuka šířeji, zahrnuje jak proces vyučování, tak cíle výuky, obsah výuky, podmínky, determinanty a prostředky výuky, výsledky

---

<sup>54</sup> KAŠOVÁ, J a kol. *Škola trochu jinak: projektové vyučování v teorii a praxi*. Kroměříž: Iuventa, 1995. S. 73.

<sup>55</sup> PRŮCHA, J a kol. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-416-8. S. 276.

výuky i z hlediska žáků a jejich učební činnosti. Projektovou výuku lze definovat jako výuku založenou na projektové metodě.<sup>56</sup>

## 6.1 Plánování projektů

Stěžejním bodem plánování projektu bývá správný výběr tématu, které musí splňovat několik důležitých podmínek:

- významnost pro život a zájem dítěte
- možnost integrace různých oborů (vyučovacích předmětů)
- přiměřenost věku žáků a jejich možnostem
- přirozenost a pravdivost.

Také formulace úkolu, k němuž práce na tématu směřuje, je pro motivaci a zájem dětí i pro smysluplnost projektu velice podstatná.

Úkol by měl být vždy:

- konkrétní
- reálný
- zajímavý
- užitečný
- významný.

K promýšlení všech možných souvislostí, cest řešení a možných výsledků projektu se velmi dobře osvědčuje tento postup:<sup>57</sup>

1. Mapování tématu - Bezprostřední zachycování všech myšlenek, které se vybavují v souvislosti se zvoleným tématem. Pokud se mapování provádí ve skupině, je dobré zvolit si jednoho zapisovatele. Podmínkou je pak

---

<sup>56</sup> KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN: 978-80-210-4142-4. s. 39 – 40.

<sup>57</sup> KAŠOVÁ, J a kol. *Škola trochu jinak: projektové vyučování v teorii a praxi*. Kroměříž: Iuventa, 1995. s. 73 – 75.

zapsat skutečně všechny vyslovené myšlenky a nápady. Na jejich třídění, usměrňování a výběr přichází řada až v další fázi.

2. Třídění reálných nápadů – Třídí se do oblasti motivace obsahu a organizace. Jednotlivé náměty se pak otvírají, upřesňují a rozpracovávají.
3. Redukce - Původní náměty je nutné redukovat úměrně časovým podmínkám a jiným kritériím. Mají – li děti samostatně hledat a objevovat vlastních řešení či postupy, vyžaduje to od učitelů, aby byli připraveni na všechny možné situace řešení projektu. Široký záběr počátečního mapování tématu má proto svůj velký význam.
4. Plán projektu - Jedna z možných forem je rámcový plán, další možností je upravená mapa mysli, v níž jsou jednotlivé nápady členěny do kategorií motivace, organizace, obsah, úkol apod. Konečnou podobou plánu bývá podrobný scénář, v němž nesmí chybět:
  - promyšlené logické uspořádání jednotlivých kroků
  - promyšlená organizace a pravidla
  - rozvržení v čase
  - alternativní varianty, postupy, řešení.<sup>58</sup>

## 6.2 Základní rysy projektu

Projekt lze vymezit několika základními rysy:

- vychází z potřeb a zájmů dítěte. Umožňuje uspokojit jeho potřebu získávat nové zkušenosti, být odpovědný za svou činnost.
- vychází z konkrétní a aktuální situace. Neomezuje se na prostor školy, ale mohou se do něho zapojit i rodiče a široká veřejnost.

---

<sup>58</sup> KAŠOVÁ, J a kol. *Škola trochu jinak: projektové vyučování v teorii a praxi*. Kroměříž: Iuventa, 1995. s. 73 – 75.

- je interdisciplinární.
- je především podnikem žáka.
- práce žáků v projektu přináší konkrétní produkt. Pokud je to možné, je průběh a výsledek zdokumentován.
- vznikne výstup, kterým se účastníci projektu prezentují ve škole nebo mimo školu.
- zpravidla se uskutečňuje ve skupině.
- spojuje školu s širším okolím. Umožňuje začlenění školy do života obce nebo širší společnosti.<sup>59</sup>

### 6.3 Kritéria členění projektů

Projekty lze rozlišovat podle různých kritérií. Zabývají se jimi ve svých publikacích např. Josef Valenta, Helena Grecmanová, Jana Coufalová aj.

- a) Podle účelu
- b) Podle vztahu k učivu a vyučovacímu předmětu - zda je projekt zaměřen na učivo jednoho předmětu nebo zda budeme integrovat učivo různých předmětů.
- c) Podle organizace - projekt může probíhat během určitého časového období v hodinách nebo v částech hodin daného předmětu, které jsou běžně zařazeny v rozvrhu. Stejně může prolínat vyučovacími hodinami příbuzných předmětů, aniž by bylo cokoli měněno v organizaci týdenního rozvrhu hodin. Projekt lze uskutečnit i mimo výuku předmětů. Je také možné výuku pojmout pouze jako projektovou s integrací všech předmětů.

---

<sup>59</sup> COUFALOVÁ, Jana. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy: náměty pro učitele*. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 80-7168-958-0. S. 11.

- d) Podle délky trvání - projekty mohou být krátkodobé, střednědobé, dlouhodobé.
- e) Podle místa konání - projekt může probíhat ve třídě i v prostorách mimo školní budovu. Ideálním prostředím pro realizaci projektu bývá pobyt ve škole v přírodě. Může vzniknout také projekt, na jehož části se podílejí žáci doma nebo ve školní družině.
- f) Podle navrhovatele - projekt může vzniknout z přirozené situace ve třídě. Je vyvolán zájmy a potřebami žáků. Může se jednat o žákovské nebo spontánní projekty. Další skupiny tvoří projekty umělé, tj. projekty připravované učitelem. Projekt může také probíhat kombinací obou uvedených typů.
- g) Podle počtu zapojených žáků - počet žáků zapojených do projektu může být velmi rozmanitý. Projekt se realizuje pro celou třídu nebo se může uskutečňovat pro menší skupiny žáků. Projekt se mohou zúčastnit třídy stejného ročníku, popřípadě i další třídy školy.
- h) Podle velikosti - toto kritérium lze jen v extrémních případech uplatnit jednoznačně.<sup>60</sup>

## 6.4 Průběh projektu v projektové výuce

Pro stanovení jednotlivých fází řešení projektu v projektové výuce se částečně lze opírat o čtyři fáze, které stanovil již W. Kilpatrick. Jedná se záměr, plán, provedení a hodnocení. V této práci jsou předkládány v rozšířeném pojetí.

### 1. Plánování

---

<sup>60</sup> COUFALOVÁ, Jana. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy: náměty pro učitele*. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 80-7168-958-0. s. 11-12.



Definovat podmět – komplexní úkol, problém k řešení. Při stanovení daného projektu je nezbytné ujasnit si v rovině žáků – základní účel, smysl projektu, který nám odpovídá na otázku proč? Uskutečnit daný projekt a pomáhá určit výstup projektu. A v rovině učitele – analyzovat projekt orientačně na základě vlastních zkušeností z hlediska rozvoje osobnosti žáka ve všech jeho rovinách a definovat cíle v rovině kognitivní, psychomotorické, sociální a afektivní.

Plánování je významný krok z hlediska motivace žáků k řešení projektu a uvědomění si přínosu svého konání. Podněcuje tedy složku emocionální i volní a pomáhá žákovi ujasnit si blíže daný záměr. Učitel předběžnou analýzou možných cílů získává vlastní uvědomění si rozsahu působení projektu na osobnost žáka a může dané cíle zkomponovat do svého celkového plánu výuky.

Zvolit výstup projektu – jaká bude závěrečná podoba projektu, jeho závěrečný produkt.

Zpracovat časové rozvržení projektu – v jaké době se projekt uskuteční, jak dlouho, zda bude probíhat nepřetržitě či postupně s časovými prodlevami při jeho realizování.

Promyslet prostředí projektu – kde se projekt uskuteční.

Vymezit účastníky projektu – kdo všechno se projektu účastní, ať již aktivně či pasivně.

Promyslet organizaci projektu – jakým způsobem bude projekt realizován, jaký bude jeho průběh.

Zajistit podmínky pro projekt – zajištění vhodných pomůcek, materiálu a všeho, co souvisí s úspěšnou realizací projektu.

Promyslet hodnocení – jakým způsobem bude provedeno hodnocení v rámci projektu a kdo se na něm bude podílet.

## 2. Realizace projektu

Při realizaci projektu se postupuje podle předem prodiskutovaného plánu. Žáci sbírají vhodný materiál, třídí ho, zpracovávají, analyzují, kompletují. Neobvyklou roli v této fázi plní pedagog, který vystupuje v roli poradce. Měl by velmi citlivě usměrňovat konání žáků, a to pouze v případech, kdy se odklánějí od svého záměru a cílů. Role pedagoga nabývá na významu při déle trvajících projektech a spočívá v podpoře motivace žáků k dokončení projektu a podpoře zodpovědnosti za své dílo.

### 3. Presentace výstupu projektu

Zahrnuje představení výsledku, k němuž žák, nebo žáci dospěli. Může jít o prezentaci písemnou, ústní, či prezentování praktického výrobku. Závěrečný výstup může mít mnoho podob: např. výstavka, videozáznam, kniha, časopis, model, vlastní realizace výletu, jarmarku, koncertu, besedy, přednášky apod.

Presentace projektu může být realizována na několika úrovních:

- prezentace pro rodiče
- prezentace ve třídě pro spolužáky
- prezentace ve škole mimo vlastní třídu
- prezentace pro veřejnost a zainteresované složky projektu
- prezentace pro jiné instituce.

Velmi vhodné je prezentaci projektu naplánovat tak, aby jí mohli být účastni rodiče. Získávají tak zpětnou vazbu o činnosti školy, třídy a výsledcích svého dítěte. Učí se vnímat dítě v jiných souvislostech, a předchází se tak obavám rodičů, které často vznikají při projektové výuce na základě věty prezentované svými dětmi: „My si ve škole hrajeme.“

### 4. Hodnocení projektu

Při hodnocení projektu se jedná o hodnocení celého procesu – naplánování projektu, jeho průběhu i výsledku, a to z pohledu žáků i učitele. Hodnocení

projektu by se mělo opírat o kriteria, která jsou žáky vytvořena nebo jsou jim předložena. Z hodnocení by měla vyplynout opatření do budoucna, a to v rovině dítěte i učitele.

D. L. Fried zdůrazňuje, že projektová výuka prochází z hlediska organizace třemi fázemi: počáteční fáze je spojována s prací ve třídě a zahrnuje plánování a přípravu na projekt, prostřední fáze představuje přemístění se do reality a uskutečnění projektu, závěrečná fáze je spjata s návratem zpět do třídy, kde probíhá reflexe projektu a jeho hodnocení. V projektu tedy akcentuje opět přímou zkušenost žáka s realitou.

Ať zvolíme jakýkoli z termínů: projekt, výchovně vzdělávací projekt, projektová metoda, projektová výuka, projektové vyučování, vyučovací projekt, vždy za tímto pojmem stojí myšlenka koncentrace.<sup>61</sup>

---

<sup>61</sup> KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN: 978-80-210-4142-4. s. 41 - 42.

## 7 Projektové vyučování versus tradiční přístup ve škole

Kapitola porovnává projektové vyučování a tradiční přístup ve škole. Uvádí několik důvodů, proč je vhodné volit projektové vyučování. Naopak jaké nevýhody přináší tradiční přístup k žákům ve škole.

Projektové vyučování:

- cílené, promyšlené, organizované
- spojuje teorii s praxí
- směřuje k využití v běžném životě
- je zaměřeno na komplexní zadání
- problémové vyučování
- problém může být řešen mnoha způsoby, neexistuje jen jedno řešení
- výuka je orientována na žáka
- vyhovuje potřebám a zájmům žáků, ale i pedagogickému záměru učitele
- žák se učí prostřednictvím zážitků a ty pak uplatňuje ve svém reálném životě
- žáci jsou osobně zapojeni do projektu - zabývají se návrhem, řešením problému, rozhodováním
- žák se učí dokončovat práci, nebát se dělat chyby, rozvíjí se jeho sebedůvěra
- práce v týmu, rozvoj mezilidských vztahů, pocitu odpovědnosti
- je zakončeno výsledkem zkoumání
- učitel vystupuje především v roli konzultanta, poradce, partnera.

Tradiční přístup:

- orientuje se na znalosti, zvládnutí obsahu učiva
- více řízen učitelem, neflexibilní
- spíše pasivní vyučování
- často ignoruje individuální potřeby žáka
- kladen menší důraz na rozvoj dovedností
- žák je hodnocen na základě jednoho zvládnutého úkolu, jedné odpovědi
- omezené využívá zdrojů
- zaměřenost na učení se o něčem
- specifické znalosti jsou od sebe odděleny.

Z výše uvedených důvodů projektové vyučování posiluje motivaci žáků, spojuje teorii s praxí, učí spolupracovat, komunikovat, diskutovat, formulovat a obhajovat názory, řešit problémy, hledat informace apod. Učí žáky důležitým životním dovednostem.

V tradičním přístupu dominuje spíše role učitele a žák se tak stává spíše pasivním příjemce. Učitel provádí většinu výuky, a tak nepodporuje spolupráci žáků. Kladen menší důraz na rozvoj důležitých životních dovedností.<sup>62</sup>

---

<sup>62</sup> *Učíme se trochu jinak. Projektové vyučování. Metodická příručka.* [online]. [cit. 29. 3. 2013].

Dostupné z:

[http://www.kurzyproucitele.cz/downloads/metodiky/Metodika\\_4\\_ProjektoveVyucovani.pdf](http://www.kurzyproucitele.cz/downloads/metodiky/Metodika_4_ProjektoveVyucovani.pdf). S. 4 - 5.

## **8 Charakteristika navrženého projektu**

V předchozí části diplomové práci je popsáno, jakým způsobem lze OSV, která je v RVP zakotvena jako průřezové téma, zrealizovat. Jednou z možností je OSV uskutečnit prostřednictvím projektového vyučování.

Navržený projekt je určený pro žáky 8. ročníků ZŠ a je zaměřen na OSV, konkrétně na tematický okruh sebepoznání a sebepojetí. Projekt je krátkodobý, navržen pro realizaci v jednom dni.

Projekt je postavený na metodických principech, které jsou pro OSV nezbytné. Cílem projektu je proto být praktický, provázející, propojený se životem žáků a zacílený.

Propojený se životem žáků – žáci se neučí o sebepojetí a sebepoznání, své osobnosti obecně, ale o sobě samých prakticky, učí se poznávat svou osobnost skrze konkrétní a praktické činnosti. Provázející – učitel zde nevykládá žákům, jak „mají žít“, je tu proto, aby reflektoval a učil žáky reflektovat sebe samé. Žáci by měli dostat šanci volit si svou cestu sami. Zosobněný – co nejvíce vztahující se k osobnosti každého konkrétního žáka, ke konkrétním událostem apod.

### **8.1 Klíčové kompetence rozvíjející tento projekt**

Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého žáka ve společnosti. Smyslem a cílem vzdělávání je vybavit žáky souborem klíčových kompetencí na úrovni, která je pro ně dosažitelná. K jejich utváření a rozvíjení musí směřovat a přispívat veškerý vzdělávací obsah a činnosti, které ve škole probíhají. Proto i navržený projekt rozvíjí následující klíčové kompetence:

#### **1. Kompetence komunikativní:**

- žák formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu

- žák se vyjadřuje výstižně, souvisle a kultivovaně
- žák naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim a vhodně na ně reaguje
- žák se účinně zapojuje do diskuse, obhajuje svůj názor a vhodně argumentuje
- využívá získané komunikativní dovednosti k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi.

## 2. Kompetence sociální a personální:

- žák účinně spolupracuje ve skupině
- žák se podílí na vytváření pravidel práce v týmu
- žák se podílí na utváření příjemné atmosféry v týmu
- žák na základě úcty a ohleduplnosti při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů
- žák přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě celé třídy
- žák chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými při řešení daného úkolu
- žák si vytváří pozitivní představu o sobě samém, která podporuje jeho sebedůvěru a samostatný rozvoj.

## 3. Kompetence občanské:

- žák si váží vnitřních hodnot druhých lidí
- žák je schopen se vcítit do situací ostatních lidí.<sup>63</sup>

---

<sup>63</sup> Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Výzkumný ústav pedagogický v Praze, Tauris 2007. s. 14 - 17.

## 8.2 Návrh projektu

**Název projektu:** Poznej sebe

**1. Realizace:** 8. ročník ZŠ

**2. Typ projektu:**

- podle počtu žáků: třídní/ročníkový – pro 8. ročník ZŠ
- podle délky trvání: krátkodobý projekt (jednodenní)
- podle místa konání: školní
- podle navrhovatele: uměle připravený

**3. Podmět projektu:**

Cesta za poznáním lidských vlastností, schopnost zorientovat se ve vlastní osobnosti, naučit se poznávat své charakteristické vlastnosti, ať už pozitivní, či negativní. Na základě svého poznání zkusit odhalovat lidi kolem sebe a aktivně zkoumat typické vlastnosti lidských bytostí.

**4. Výstup projektu:** živé obrazy

**5. Předpokládané cíle dle požadavků OSV:**

- vede k porozumění sobě samému a druhým
- napomáhá k zvládnutí vlastního chování, zdravému a vyrovnanému sebepojetí
- pomáhá k utváření pozitivního postoje k sobě samému
- přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů ve třídě i mimo ni
- rozvíjí základní dovednosti dobré komunikace
- utváří a rozvíjí základní dovednosti pro spolupráci
- vede k uvědomování si hodnoty různosti lidí, názorů, přístupů
- napomáhá primární prevenci sociálně patologických jevů a škodlivých způsobů chování



**6. Prostředí:** prostředí školy

**7. Účastníci:** žáci 8. ročníku, učitel

**8. Organizace:**

- práce ve třídě
- individuální práce
- práce ve dvojicích
- práce ve skupinách
- práce s celou třídou hromadně

**9. Předpokládané výukové metody:**

- rozhovor, diskuse
- brainstorming
- práce s textem
- volné psaní
- automatické psaní
- hra rolí

**10. Předpokládané pomůcky:**

- nakopírované texty
- nakopírované fotografie a obrázky
- papíry, psací potřeby
- počítač, internet

### **11. Způsob prezentace projektu:**

Prezentace živých obrazů proběhne po ukončení projektu ve vlastní třídě pro spolužáky a paní učitelku.

### **12. Hodnocení projektu:**

Hodnocení projektu bude probíhat jednak průběžně, jednak na konci projektu a bude mít formu slovního hodnocení. Každá aktivita bude zakončena reflexí. Žáci nebudou k výstupu před ostatními nuceni.

## 9 Projekt

**Tematický okruh učiva:** osobnostní rozvoj

**Téma:** sebepoznání, sebepojetí

### Sebepoznání

Lze ho popsat jako přijímání nových informací o sobě a jejich vědomé začleňování do sebepojetí. Můžeme je chápat jako možnost, snahu a způsob životní cesty. Sebepoznání je celoživotní proces, proto by bylo možná výstižnější užívat pojmu sebepoznávání. Vědomé začleňování není získávání informací o sobě ničím, co by nás prakticky obohatilo. Je to například tehdy, když nepochopíme význam nové informace o sobě, nebo ji vytěsníme z mysli jako nežádoucí, ohrožující pro naše sebevědomí.<sup>64</sup>

### Sebepojetí

Způsob, jakým vnímáme sami sebe ve svých reálných nynějších možnostech, v působení na druhé a ve svých budoucích možnostech. Sebpoejetí úzce souvisí s pojmem sebepoznání. Ovlivňuje naše momentální chování i ambice, které vytváříme. Pokud příliš podceňujeme své možnosti, tak jich dostatečně nevyužíváme (např. vyhneme se konverzaci v cizím jazyce, neoslovíme zajímavého člověka, netroufneme si přijmout vyšší pracovní pozici). Přehnaná, nerealistická úroveň sebepojetí vede také k obtížím (např. lidé, kteří musí být všude slyšet, ačkoliv nemají mnoho co zajímavého říci, pracovníci, kteří se cítí být důležití, nepustí nikoho schopného vedle sebe). Sebpoejetí je způsob, jak celkově vidíme sami sebe.<sup>65</sup>

---

<sup>64</sup> KŘÍŽ, P. *Kdo jsem, jaký jsem*. Kladno: AISIS, 2005. ISBN 80 – 239 – 4469 – 2. S. 10.

<sup>65</sup> Tamtéž, s. 10 – 11.

**Výchovně vzdělávací cíl:** proniknutí do své vlastní osobnosti, realistické pohlednutí na sebe samého, práce se sebepojetím a sebepoznáváním

**Stručná anotace obsahu:** v tomto tematickém okruhu vedeme žáky k tomu, aby:

- poznávali svou osobnost (temperament, motivaci, schopnosti)
- poznávali svůj vztah k druhým lidem
- poznávali a rozvíjeli svůj vztah k sobě samému (identitu, sebeúctu, sebedůvěru, sebedůvěru, sebedůvěru, sebedůvěru)
- poznávali, jak se jejich „já“ promítá do chování a jak je vnímají druzí lidé

**Témata a cíle projektu:**

a) Moje osobnost

Cílem tohoto tématu je dát žákům prostor zamyslet se nad tím, co vše si představí, když se řekne „moje osobnost“ nebo „osobnost“. Žáci budou mít možnost si uvědomit, co vše si oni sami myslí, že je jejich osobnost, co vše tam podle nich patří, aniž bychom jakkoli jejich přemýšlení strukturovali.

Žák uvede vlastními slovy, jak rozumí pojmu „moje osobnost“ (co vše je obsaženo v pojmu „osobnost“ a jak by popsal vlastní osobnost). Vlastními slovy zdůvodní, v čem pro něj může být užitečné poznávat sebe sama.

Pro práci se žáky v rámci okruhu osobnostní a sociální výchovy, který se nazývá Sebepoznání a sebepojetí, budeme osobnost vnímat jako odpověď na dvě hlavní otázky: Kdo jsem? A jaký jsem?

Pro praktický život se považuje za velmi důležité především zodpovědět otázky: Jakou máme představu o sobě a co o sobě víme? Jak sami sebe poznáváme – do jaké míry je naše sebepoznání objektivní? Jaký máme sami

k sobě vztah? Co od sebe očekáváme, kam směřujeme, o co usilujeme? Jaké máme na sebe nároky?<sup>66</sup>

b) Poznáváme svůj temperament (extrovert – introvert)

Žák vysvětlí, co znamená být introvertní a extravertní, identifikuje v předvedené modelové situaci, jak introverze a extroverze ovlivňuje naše chování. Dostane příležitost si sám u sebe určit, zda má blíže k introverzi či extroverzi a co mu to přináší nebo bere.

c) Poznáváme vlastnosti a schopnosti

Žák zmapuje, jaké má vlastnosti a schopnosti.

## 9.1 Průběh projektu

Projekt je rozdělen do čtyř bloků, které jsou různě tematicky zaměřeny. Prvnímu bloku předchází hodina OV, ve které si žáci společně stanoví pravidla, která budou dodržovat po celý projekt. Na závěr proběhne výstava živých obrazů.

Stručný plán předpokládaných činností

1. Vyučovací hodina, která bude předcházet projektovému dni:

- příprava třídy
- příprava pomůcek
- formulace pravidel fungování skupiny.

2. První blok:

- úvodní aktivita: relaxační vizualizace
- Tajný deník Adriana Molea (četba a práce s textem).

---

<sup>66</sup> JEŘÁBKOVÁ, S., SRBOVÁ, K. *Poznáváme svou osobnost* [online]. Projekt Odyssea, 2007. [cit. 14. 2. 2013]. Dostupné z: [http://www.odyssea.cz/soubory/c\\_lekce/2\\_1.pdf](http://www.odyssea.cz/soubory/c_lekce/2_1.pdf). ISBN 978–80–87145-06-7. S. 8 – 11.

3. Druhý blok (moje osobnost):

- brainstorming – jaký jsem?
- abeceda (sebeprezentace)
- jako já
- vizitka (vyjádření sebe pomocí obrázků).

4. Třetí blok (poznáváme svůj temperament):

- regulovčik (podměty pro sebepoznání pohybovou formou)
- kdo jsem? (pantomima)

5. Čtvrtý blok (poznávání lidských vlastností):

- poznávání lidských vlastností
- zrcadla (vnímání partnera)
- automatické psaní (charakteristika postav)
- sochařův ateliér (motivační aktivita)
- sochy ctností a neřestí (poznávání vlastností).

6. Zakončení projektu:

- příprava na prezentaci živých obrazů
- samotná prezentace živých obrazů.

## 9.2 Podrobný plán předpokládaných činností

### Ad 1) Vyučovací hodina, která bude předcházet projektovému dni

#### a) Příprava třídy a pomůcek

Společně se žáky nachystáme třídu tak, aby její uspořádání vyhovovalo průběhu projektu. Zabráníme zmatkům a dohadům při realizaci projektu a usnadníme jeho průběh. Lavice by měly být spojeny a dány stranou tak, aby v případě skupinové práce byla nachystána stanoviště. Na každém stanovišti by měly být nachystány psací potřeby. Prostředek třídy by měl zůstat volný.

#### b) Motivace k formulování pravidel

Učitel motivuje žáky k formulování pravidel pomocí následujícího textu:

*Představte si, že jsme výprava, která se vydává na cestu do neprobádaných tajemných krajin. Krajina pro nás bude představovat naši osobu, osobnost každého z nás, která je nám ukryta a my se pokusíme nepobádané části naší osobnosti probádat. Jaké očekáváte chování od členů expedice?*

#### c) Formulace pravidel fungování skupiny

V této části hodiny má každý žák právo vyslovit, co si přeje, či nepřeje, jaké má představy o pravidlech fungování skupiny při projektu (oblasti – vzájemná komunikace, vzájemné vztahy, chování, organizační záležitosti). O pravidlech lze přemýšlet jednotlivě, poté v malých skupinách, následně může dojít ke společnému brainstormingu.

Pravidla by měla být formulována spíše pozitivně, měla by být vyvěšena tak, aby byla během projektu na očích žáků. Třída se může dohodnout, jak se bude reagovat v případě porušení stanovených pravidel.

#### d) Reflexe

Otázky mohou směřovat k pocitům z debaty, ke zpětným vazbám pro jednotlivé členy podávaným navzájem (např. překvapilo mne, že jsi tolik usiloval, aby mezi pravidly bylo toto...).<sup>67</sup>

### Ad 2) První blok

#### a) Úvodní aktivita - relaxační vizualizace (představování si)

**Pomůcky:** koberec, popř. podložky na zem

**Čas:** 10 min.

Žáci se položí na zem, zavřou oči a představují si to, co jim učitel začne popisovat:

*Představ si, že vycházíš z temného hlubokého lesa na rozkvetlou a sluncem ozářenou louku plnou kopretin a různých žlutých kvítků. Louka se mírně svažuje směrem od tebe někam do údolí. Vpravo od louky je hustý borový les, vlevo je vidět daleko do krajiny na modravé vrchy. Když jsme asi v polovině louky, spatříme na velkém starém pařezu osobu. Sedí zády k nám, lokty má opřené o kolena, dlaněmi si podpírá bradu a dívá se do knihy, kterou má položenou na nohách. Středem louky vede vozová prašná cesta. Ještě jednou se ohlédneme na louku za našimi zády a teď opatrně pohneme rukama a pomalu začneme otevírat oči. Ještě jednou se ohlédneme za tajemnou osobou, zůstává za našimi zády a teď opatrně pohneme rukama a pomalu začneme otevírat oči.*<sup>68</sup>

Relaxační aktivita slouží k tomu, abychom žáka motivovali, navodili příjemnou atmosféru. Úvodní text žáky zanesle do deníku jednoho chlapce. Učitel představí žákům, co v knize bylo napsáno pomocí další aktivity - Tajný deník Adriana Molea.

---

<sup>67</sup> Valenta J. *Učit se být*. Agentura Strom: Praha, 2003. ISBN 80 – 86106 – 10 – 1. S. 41.

<sup>68</sup> Tamtéž, s. 44 – 45.



## **b) Tajný deník Adriana Molea**

**Pomůcky:** nakopírované texty

**Čas:** 20 min.

Učitel přečte text, poté ho rozdá žákům do skupin, které sám vytvoří.

### **Tajný deník Adriana Molea**

*Neděle, 24. května*

#### **PÁTÁ PO VELIKONOCÍCH**

Rozhodl jsem se, že si svůj pokoj vymaluju na černo; je to barva, kterou mám rád. Už ani minutu se nehodlám koukat na hrdiny z večerníčků. V mém věku je to vysloveně nedůstojné, probouzet se s pohledem na ušáky a ostatní idioty z pohádkové říše, co mi pobíhají po stěnách. Otec řekl, že si můžu koupit barvu, jaká se mi líbí, pokud si ji zaplatím a sám si vymaluju.

*Pondělí, 25. května*

Rozhodl jsem se, že budu básníkem. Otec sice říkal, že básníci nemůžou dělat žádnou kariéru a neberou důchod, a měl ještě další otravné poznámky, ale já už jsem se rozhodl. Snažil se mě nadchnout pro práci programátora u počítače, ale já jsem mu řekl: Potřebuju do své práce vložit duši, a každý ví, že počítače duši nemají. Otec řekl: Američani už na tom pracují. Ale já nemůžu tak dlouho čekat.

Koupil jsem si dvě plechovky černého latexu a centimetr široký štětec. Hned jak jsem se vrátil z obchodu pro kutily, pustil jsem se do malování. Postavy z večerníčků pořád prosvítají. Zdá se, že budu muset udělat dva nátěry. To už je můj osud!

*Úterý, 26. května*

#### **POSLEDNÍ ČTVRŤ MĚSÍCE**

Už jsem natřel dvě vrstvy černé barvy! Postavy z Večerníčků pořád prosvítají. Černé stopy na chodbě a na schodišti. Nemůžu dostat barvu z rukou.

Štětec pelichá. Mám všeho dost. Místnost je tmavá a smutná. Otec nehnul prstem, aby mi pomohl. Černá barva všude.

*Středa, 27. května*

Třetí nátěr. Nepatrné zlepšení, prosvítají jen rolničky z kašpárkovy čepice.

*Čtvrtek, 28. května*

## NANEBEVSTOUPENÍ

Přetřel jsem kašpárky školním štětcem a zbytkem černé barvy, ale ty zatracené rolničky pořád prosvítají!

*Pátek, 29. května*

Zkusil jsem na rolničky černý fix. Dneska večer jsem jich přemaloval šedesát devět, už jich zbývá jenom sto dvacet čtyři.

*Sobota, 30. května*

Poslední rolničku jsem dokončil ve 23.25. Vím přesně, jak bylo Rembrandtovi, když domaloval Sixtinskou kapli v Benátkách. 2.00 v noci: Malba je suchá, ale byla asi špatná, protože je to samý kocour, tu a tam jsou vidět pruhované kalhoty klaunů a Pinocchiův dlouhý nos. Aspoň že ty zatracené rolničky už neprosvítají! Otec mi zrovna přišel říct, abych šel spát. Řekl, že mu můj pokoj připomíná obrazy Salvadora Dalího. Řekl, že je to surrealistický děs. Žárlí, protože on má na stěnách jen ohavné růžičky.

*Neděle, 31. května*

## NEDĚLE PO NANEBEVSTOUPENÍ

V obchodě pana Singha jsem koupil voňavou tyčinku. Ve snaze zbavit se toho zápachu z malby u mě v pokoji jsem ji zapálil. Otec vešel dovnitř a vyhodil tyčinku z okna. Řekl, že nedovolí, abych si zahrával s drogami! Snažil jsem se mu to vysvětlit, ale byl tak rozzlobený, že mě neposlouchal. Zůstal jsem několik hodin v pokoji, ale zdálo se mi, že na mě ty černé stěny padají, tak jsem šel k Bertu Baxterovi. Nemohl jsem se na něj dozvonit, tak jsem šel domů a díval se

na nějaký náboženský pořad v televizi. Navečeřel jsem se, udělal si úkol ze zeměpisu a šel spát. Pes už v mém pokoji nechce být; kňučí, abych ho pustil ven.<sup>69</sup>

### **Otázky k textu:**

Žáci společně ve skupinách zkusí odpovědět na dané otázky, poté může následovat společná diskuze.

#### **1. Shrnutí toho, o čem text byl:**

- a) Proč si asi chtěl Adrian dělat věci po svém?
- b) Co mohlo vést Adriana k tomu, že si psal deník?
- c) Kdybyste měli obsah textu shrnout do jedné věty, jak by zněla?

#### **2. Propojení obsahu textu se životem žáků (navození zájmu):**

- a) Jaká situace z vašeho života vám připadá něčím podobná tomu, o čem byl text? Čím?
- b) Jakými barvami byste si své pokoje vymalovali vy?
- c) Co nám přináší, že jsme každý jiný?
- d) V čem jsme každý jiný a v čem jsme stejní?
- e) Co nás první napadne, když se řekne „já“?

#### **3. Formulace toho, co se o daném tématu chceme dozvědět:**

- a) Co bychom se chtěli o sobě dozvědět?
- b) Co by nás zajímalo prozkoumat na vlastním „já“?<sup>70</sup>

---

<sup>69</sup> TOWNSENDOVÁ, Sue. *Tajný deník Adriana Molea* [online]. Praha: Mladá fronta, 1988. [cit. 19. 2. 2013]. Dostupné z: [http://www.ptac.cz/data/Citanka\\_OSV.pdf](http://www.ptac.cz/data/Citanka_OSV.pdf). S. 61–62.

### **ad 3) Druhý blok - Téma: moje osobnost**

Každý člověk je jedinečný. Rodí se s určitými vlohami, které během života více nebo méně rozvíjí. Jeho osobnost je výsledkem vzájemného působení vrozených vlastností, prostředí a vlastních rozhodnutí a činů.

Toto téma můžeme se žáky otevřít např. takovýmito otázkami:

- Jak jsem se stal tím, jakým jsem?
- Čím to je, že jsem takový, jaký jsem?

Příčiny toho, proč jsme takoví, jací jsme, lze rozdělit do tří skupin:

1. Vrozené vlastnosti (dané geneticky a získané před narozením), mezi které patří temperament, vlohy, tělesná konstituce, některá zdravotní omezení.
2. Vliv prostředí, pro které je charakteristická zejména kvalita péče ze strany rodičů, způsob výchovy, ekonomická situace rodiny, zda pocházíme z prostředí, které je podmětné nebo ochuzené, jaké jsme měli příležitosti ke vzdělání, k získávání dovedností a informací, k uplatnění, jaký jsme měli přístup k informacím a ke vzdělání, jaký byl postoj naší rodiny ke vzdělání, dále stabilita státu, mír, válka, bezpečnost, kulturní a společenské normy.
3. Moje rozhodnutí a činy, jako např. jaké životní cíle jsem si stanovil, jak silnou vůli jsem si vypěstoval, jaké návyky jsem si osvojil, jak dokážu využít příležitostí, které se mi nabízejí, jako dokážu kompenzovat nevýhody svého temperamentu a obecně své genetické výbavy, jak dokážu překonat nevýhody svého prostředí, jak přistupuji

---

<sup>70</sup> DUBEC, M., ULMANOVÁ, M. *Čítanka o Osobnostní a sociální výchově* [online]. Praha: Projekt Odyssea, 2012. [cit. 26. 2. 2013]. ISBN: 978 – 80 – 87145 – 42 – 5. Dostupné z: [http://www.odyssea.cz/dokumenty/CITANKA\\_OSV.pdf](http://www.odyssea.cz/dokumenty/CITANKA_OSV.pdf). S. 17 – 19.

k překážkám obecně, zda a jak rozvinu své schopnosti, jaké příležitosti dokážu vyhledat nebo vytvořit, jaké prostředí k životu si zvolím nebo vytvořím, jaký postoj ke vzdělání sám zaujmu.<sup>71</sup>

#### **a) Brainstorming – Jaký jsem?**

**Pomůcky:** tabule, křída

**Čas:** 7 min.

Cílem je zachytit co nejvíce nejrůznějších aspektů či charakteristik osobnosti podle žáků. Pouze zapisujeme, nehodnotíme.

**Reflexe:** Jak se vám pracovalo? (jak snadné či náročné bylo hledat odpovědi na zadanou otázku?) Co jste se dozvěděli nového o své osobnosti? Co vás zaujalo? Co vás překvapilo? Co to pro vás znamená? K čemu nám to, co jsme se teď dozvěděli o sobě, bude dobré? V čem vám bude užitečné, když se budete dál zabývat poznávání své osobnosti?

**Evaluace:** Každý žák, ať sám stručně napíše, jak rozumí pojmu „moje osobnost“.<sup>72</sup>

---

<sup>71</sup> JEŘÁBKOVÁ, S., SRBOVÁ, K. *Poznáváme svou osobnost* [online]. Projekt Odyssea, 2007. [cit. 14. 2. 2013]. Dostupné z: [http://www.odyssea.cz/soubory/c\\_lekce/2\\_1.pdf](http://www.odyssea.cz/soubory/c_lekce/2_1.pdf). ISBN 978–80–87145–06–7. s. 10 – 11.

<sup>72</sup> Tamtéž, s. 12 – 13.

## **b) Abeceda**

**Pomůcky:** papír, prací potřeby

**Čas:** 15 min.

Aktivita umožní dětem sebezprezentaci před ostatními a ujasnění kladných vlastností, případně jejich potvrzení od druhých.

Každý napíše své jméno tiskacími písmeny pod sebe a ke každému písmenu napíše nějakou svoji kladnou vlastnost, dovednost nebo výjimečnost...

Jiná možnost je psát slova nebo výrazy vyžadující to, jak chci být druhými viděn, za jakého chci být považován.

*Příklad:*

V – výbušná

E – empatická

R – rychle jednající

O – organizačně schopná

N – náročná

I - impulzivní

K – kamarádká

A - aktivní

**Zhodnocení:** V nejjednodušší variantě aktivitu nijak nevyhodnocujeme. Pro děti má pouze posilující, sebezpotvrzující význam. Zformulují si a vyjádří něco pozitivního o sobě. Aktivitu lze také vyhodnotit nestrukturovaně. Děti si v malých skupinkách ukáží své papíry, případně si vymění své dojmy.<sup>73</sup>

---

<sup>73</sup> KŘÍŽ, P. *Kdo jsem, jaký jsem*. Kladno: Asis, 2005. ISBN 80 – 239 – 4669 – 2. s. 52 – 53.

### c) Jako já

**Pomůcky:** různé předměty v okolí

**Čas:** 15 - 20 min.

Žáci hledají předměty, které je nějakým způsobem vystihují.

Děti mají čas a ohraničený prostor (např. třída, škola, zahrada apod.), kde budou mít za úkol najít předměty, které vystihují jejich vlastnosti, osobnost, osobní postoje, zaměření, směřování. Před tím, než se děti rozejdou, je vhodné uvést několik návodných, spontánních příkladů a zadat přesný čas, kdy se mají všichni vrátit na výchozí místo.

*Příklad:* Tahle krabička má v sobě tajemství a já mám také spoustu tajemství. Možná také schovává sladké bonbóny.

**Zhodnocení:** Po návratu budou všichni prezentovat své nalezené předměty ve vztahu k vlastní osobě. Zaveďte pravidlo, že při prezentaci ostatní naslouchají a nezasahují do ní. Po prezentaci je možno zavést pravidlo kolektivního ocenění např. potleskem. Celou situaci ponechat v názorné, imaginární rovině.<sup>74</sup>

### d) Vizitka

**Pomůcky:** papír, psací potřeby

**Čas:** 15 - 20 min.

Žáci vyjadřují sebe pomocí obrázku (jak by se představili ostatním).

Každý žák obdrží papírovou kartu a na ni se pokusí s použitím tužky jakoukoliv výtvarnou či grafickou formou, bez použití písma, vyjádřit sebe.

Hotové vizitky pak shromáždíme, aby nikdo neznal autora jiné než vlastní. Společně žáci hádají, co vyjadřují prvky vizitky, její celek a komu vizitka patří.

---

<sup>74</sup> KRÍŽ, P. *Kdo jsem, jaký jsem*. Kladno: Asis, 2005. ISBN 80 – 239 – 4669 – 2. s. 65 – 66.

**Reflexe:** Jak bylo snadné přenést sebe samého na vizitku? Co se na vizitku nevešlo? Co chtějí žáci ke svým vizitkám ještě říci? Co je překvapilo? Co pro ně znamenají symboly, obrázky atd., které se objevují na vizitkách? Jak bylo snadné uhádnout, čím vizitka je?<sup>75</sup>

#### **Ad 4) Třetí blok - Poznáváme svůj temperament (extrovert – introvert)**

Co je temperament?

Temperament je soubor vlastností, které určují naše prožívání a chování, co se týká jeho rychlosti, síly a proměnlivosti. Temperament je vrozený, což znamená, že své temperamentové vlastnosti nemůžeme měnit. Co však můžeme, je naučit se s nimi zacházet a využívat výhody, které nám poskytují. K popisu různých dimenzí temperamentu existuje velké množství odborných termínů. Zvoleny jsou ty, které jsou užitečné pro účely sebereflexe žáků ve věku základní školy. Jedná se o zaměření do vlastního nitra, do světa ostatních lidí, rychlost našeho myšlení a chování, intenzitu emočních reakcí, proměnlivost prožívání, chování a myšlení.

Extraverze – introverze = vlastnosti temperamentu

Charakteristiky extroverze: člověk se spíše zaměřuje na vnější svět lidí a zážitků, má velkou potřebu kontaktů s lidmi. Charakteristiky introverze: člověk se spíše zaměřuje na svůj vnitřní svět myšlenek, nemá velkou potřebu kontaktů s lidmi.<sup>76</sup>

Ve škole je dimenze extroverze – introverze nepochybně důležitá ve vztazích, ale zasahuje také školní práci, např. v oblasti skupinové versus

---

<sup>75</sup> VALENTA, J. *Učit se být*. Praha: Agentura Strom, 2003. ISBN 80 – 86106 – 10 – 1. s. 48.

<sup>76</sup> JEŘÁBKOVÁ, S., SRBOVÁ, K. *Poznáváme svou osobnost* [online]. Projekt Odyssea, 2007. [cit. 14. 2. 2013]. Dostupné z: [http://www.odyssea.cz/soubory/c\\_lekce/2\\_1.pdf](http://www.odyssea.cz/soubory/c_lekce/2_1.pdf). ISBN 978–80–87145–06–7. s. 15 – 17.



individuální práce, která spíše odpovídá introverzi. Můžeme se setkat s dětmi, které se při skupinové práci necítí dobře a nepodávají tak dobrý výkon, jako kdyby pracovaly samostatně. Původ toho může být právě v jejich temperamentu, což je věc, kterou nejsou schopny změnit.<sup>77</sup>

#### **a) Regulovčik**

**Pomůcky:** žádné

**Čas:** 30 min.

Regulovčik je ve vojenské terminologii osoba, která řídí hladký přesun vojenské kolony, zejména v klíčových místech, jako jsou křižovatky. Ukazuje jednotlivým účastníkům kolony, kam mají jet, zda doprava, doleva, rovně... Plní funkci dopravního policisty. Tato hra přináší podměty pro sebe poznání aktivní pohybovou formou.

Učitel vybere tři děti – regulovčiky, které postavíme k jedné stěně místnosti. Ostatní se shromáždí u druhé stěny naproti nim. Pak nastoupí první ze tří regulovčiků do aktivní pozice u své stěny. Děti od protější stěny postupují běžně rychlým krokem po jednom proti němu. Regulovčik pošle ukázáním ruky každé dítě do kouta napravo nebo nalevo od sebe, podle vlastního uvážení. Předmětem jeho uvažování, a tím i samotné hry, jsou osobnostní vlastnosti každého, kdo proti němu přichází.

Pro sebepoznání se dají užít polaritní témata jako: Doprava pošle osobu spíše uzavřenou, která má ráda samotu, doleva osobu společenskou, živou, hovornou. Jde tedy o polaritu: introvert – extrovert.

Další polarity: rychlý – pomalý, vůdčí – třídivý, aktivní – pasivní, společenský – samotář.

---

<sup>77</sup> FONTANA, D. *Psychologie ve školení praxi*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978 – 80 – 7367 – 725 – 1. S. 194 – 195.

Všichni tři regulovčíci v jedné hře hodnotí pouze jedinou polaritu, např. aktivní – pasivní. Takto rozřadí skupinu i druzí dva regulovčíci. Každé z dětí si zapamatuje, kolikrát bylo zařazeno na kterou stranu. Učitel poté vyzve děti, aby se rozřadily do čtyř rohů místnosti podle toho, jak byly hodnoceny.

V jednom rohu se sejdou děti 3x hodnocené jako aktivní. V protějším rohu po úhlopříčce se sejdou děti 3 x hodnocené jako pasivní. Třetí roh obsadí děti s hodnocením 2x aktivní a 1x pasivní a čtvrtý roh děti s hodnocením 1x aktivní a 2x pasivní.

**Zhodnocení:** V každém rohu si děti ve skupince promluví o tom, jak se samy vidí ve své aktivitě nebo pasivitě, nakolik souhlasí s hodnocením regulovčků. Následuje krok společný pro všechny hráče. Učitel vyzve děti, aby se posunuly třeba jen o několik kroků blíže k rohu, do kterého podle svého mínění spíše patří, nebo přejdou až do samotného rohu. Třída si v tu chvíli prohlédne nově vzniklou situaci. Jinou variantou je pokyn, aby se děti přesunuly k rohu, kde by za čas chtěly být.

**Úskalí:** Mohou se vyskytnout děti, které své zklamání z nepříznivého hodnocení nedají najevo. Způsob vedení hry je obvykle dostatečnou zárukou, aby jednaly v souladu se svým sebepojetím.<sup>78</sup>

#### **b) Kdo jsem?**

**Pomůcky:** žádné

**Čas:** 15 min.

Jeden žák odchází za dveře. Ve třídě se losuje z nabízených možností, kým tento žák bude – kuchařka ve Vatikánu apod. Pak je hráč pozván, usadí se v hracím prostoru a ostatní jednotlivě nebo v malých skupinkách přicházejí a pantomimicky jednají tak, aby jej postupně vtahovaly do hry, z níž hráč pozná,

---

<sup>78</sup> KRÍŽ, P. *Kdo jsem, jaký jsem*. Kladno: Asis, 2005. ISBN 80 – 239 – 4669 – 2. s. 67 – 68.

kterou postavu vlastně hraje, a začne být sám aktivní, aby toto své poznání dal najevo svou hrou.<sup>79</sup>

Náměty:

kuchařka v Číně

naštvaná letuška

veselý kominík

zamilovaný hasič

informatik v USA

pilot tryskáče

obsluha řízení ponorky

zamyšlená policistka

knihovnice v Africe.

#### **Ad 5) Čtvrtý blok – poznávání lidských vlastností**

##### **a) Poznávání lidských vlastností**

**Pomůcky:** fotografie

**Čas:** 10 min.

Použití fotografií jako odrazového můstku pro poznávání lidí. Sociální inteligence a dovednosti potřebné pro poznávání druhých.

Učitel rozmístí po zemi fotografie. Počet je stejný jako počet žáků. Každý si stoupne k jedné fotografii. Úkolem je na pokyn zvednout fotografii, prostudovat portrét, který je na ní zobrazen a vytvořit si v duchu co nejlepší popis portréту.

---

<sup>79</sup> VALENTA, J. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Agentura Strom, 1998. ISBN 80-86106-02-0. S. 16.

Na pokyn učitele všichni chodí prostorem, říkají svůj popis a naslouchají popisům druhých. Mohou se zastavit, ztišit a poslouchat. Úkolem je najít svého dvojníka, postavit se proti sobě, ale zatím své fotografie neodhalovat.<sup>80</sup>

Navazuje další aktivita – zrcadla.

### **b) Zrcadla**

**Pomůcky:** žádné

**Čas:** 5 min.

Dvojice stojí proti sobě, jeden se zvolna pohybuje na místě, mění mimiku apod., druhý se snaží co nejpřesněji zrcadlit pohyby a výraz prvního. Na pokyn změna se hra zastaví a role si vymění.<sup>81</sup>

Žáci porovnají, zda oba našli stejné portréty. Ve dvojici se pokusí vystihnout vlastnost daného člověka na fotografii.

Krátká reflexe.

### **c) Automatické psaní**

**Pomůcky:** papír, psací potřeby

**Čas:** 10 - 15 min.

Postavy jsme si více charakterizovali, vlastnosti popsali. Nyní o těchto lidech napíšeme román, kde bude on tou hlavní postavou.

Žáci zkusí napsat:

- minimálně pět vět na první stranu románu.

---

<sup>80</sup> HONSNEJMANOVÁ, I. *Osobnostní a sociální výchova*. Liberec: TUL, 2012.

<sup>81</sup> VALENTA, J. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Agentura Strom, 1998. ISBN 80-86106-02-0. s. 14.

- tři věty na konci románu (poslední odstavec)
- čtyři věty uprostřed románu
- přidáme titulní stranu – název, žánr, autora, případně i ilustraci.

Následuje společné čtení.

**Reflexe:** Co vše lze na člověku poznávat? Rizika chyb při poznávání lidí? Schopnost číst znaky a signály druhých lidí. Schopnost empatie.<sup>82</sup>

#### **d) Sochařův ateliér**

**Pomůcky:** žádné

**Čas:** 10 - 15 min.

Motivační aktivita před poslední činností.

Všichni žáci jdou za dveře. Poté do třídy vstoupí jen tři, jeden je sochař a dělá sousoší ze dvou žáků, kteří s ním do třídy vstoupili. Poté se s jedním žákem vymění, z chodby přijde nový sochař a přetvoří si sousoší podle sebe (neví, že za chvíli se s tím dalším střídá), takhle se postupně prostřídají všichni.

#### **e) Sochy ctností a neřestí**

**Pomůcky:** obrázky a nakopírované texty s popisy soch

**Čas:** 10 - 15 min.

Žáci dostanou do skupiny obálku s obrázky soch ctností a neřestí od B. M. Brauna a texty s popisy dané sochy. Úkolem je správně přiřadit obrázek k popisu. Na závěr společná kontrola.

Vysvětlení pojmů:

Ctnost = vypěstovaný a navyklý sklon k dobrému jednání.

---

<sup>82</sup> HONSNEJMANOVÁ, I. *Osobnostní a sociální výchova*. Liberec: TUL, 2012.

## Pojetí ctností

Platón rozeznává tři ctnosti, které jsou složkou spravedlnosti, totiž moudrost, statečnost a uměřenost. U Aristotela je ctnost střed mezi dvěma krajnostmi, např. štědrost jako střed mezi rozhazovačností a lakotou. Rozděluje ctnosti do tří skupin: etické (mravní), dianoetické (teoretické znalosti a jednání) a poietické (praktické dovednosti).

Ctnosti a Neřesti jsou jedním ze dvou vrcholů Braunova díla v Kuksu. Vyjadřují dokonalou psychologickou hloubku při vyjádření zla a dobra. Všechny tyto alegorie morálních vlastností jsou zpodobněny ženskými postavami. Uvedené figurální kompozice jsou v nadživotní velikosti z tvrdého pískovce, postavy oděné do bohatých drapérií, plné vzrušených pohybů a složitých charakteristických výrazů ve tváři.<sup>83</sup>

Alej Ctností vyjadřuje většinou známé kladné vlastnosti, jsou plny lidského dobra, něhy, vážnosti, neokázalosti a cudnosti. Bohužel nedávají prostor pro expresivní nadsázku jako jejich protějšky. Neřesti byly v některých případech ztělesněny postavami soudobé aristokracie, jež sochař znázornil v nelichotivě ostrém světle a mnohde přímo v karikaturním zahrocení.<sup>84</sup>

Vybrané vlastnosti:

**Statečnost** – odvaha, mravní síla (Statečnost zajišťuje pevnost v obtížích a vytrvalost v úsilí o dobro, dává nám sílu překonat strach.) Tuto vlastnost znázorňuje žena v antické zbroji, opírající se o torzo sloupu, který je symbolem stálosti. V levé ruce drží maršálskou hůl.

**Moudrost** – rozvážnost (K moudrosti nutně patří rozvaha, zkušenost a odstup od bezprostředních podnětů a okolností.) Socha je žena se třemi tvářemi, v nichž se

---

<sup>83</sup> NEUMANN, J., PROŠEK, J. *Matyáš Braun – Kuks*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959. S. 30.

<sup>84</sup> Tamtéž, s. 17.

zračí přístup moudrého člověka ke světu. Zadní tvář hledí do minulosti, z níž čerpá ponaučení pro současnost, kterou vyjadřuje přední tvář. Třetí tvář v zrcadle vyjadřuje, že je třeba vždy mít na paměti i budoucnost. Had, který se ovíjí kolem levé ruky, symbolizuje chytrost.

**Spravedlnost** – je podle Aristotela nejdůležitější z ctností, protože se vztahuje k druhému. Spravedlnost jako rovnost před zákonem, přiměřené tresty a odměny, spravedlivé rozdělování požitků i břemen, rozhodovat stejné případy stejně a nestejně odlišně. Je znázorněna tradičně jako žena se zavázanýma očima, protože soudí, jak kdo jedná, ne jak vypadá. Ve zdvižené ruce drživala železné váhy k měření lidských skutků. Váhy jsou příznačným symbolem spravedlnosti. Mečem v pravé ruce trestá bezpráví.<sup>85</sup>

**Závist** – spočívající v touze po něčem, co má někdo jiný, a snaze získat předmět této touhy, či druhého o to připravit, někdy i za cenu zavrženíhodných činů. Tato vlastnost je znázorněna jako odporná stařena s povadlými prsy a zuřivě neuspokojenou tváří, která si závistí hryže vlastní jazyk, ujídá se. Okolo těla se jí pnou hadi nesoucí v sobě jed závistivosti. Pes mezi jejíma nohama je vztekly jako všichni žárlivci. Jeho zuřivé štěkání probouzí ve tváři ženy zvířecí výraz. Drapérie se svíjí v divokých smyčkách.

**Lenost** – neochota k jednání. Lenost je opakem čínorodosti. Lenivý člověk nevyužívá potenciál svých schopností, není ochotný jednat nebo se starat. Ženská postava, již se smeklo roucho z ramen, rozvalená ospale na oslu vyjadřuje už křivkou svého těla netečnost a smyslné blaho. Osel je tu symbolem hlouposti a lenosti. Tuto vlastnost umělec modeloval s neobyčejným smyslovým zaujetím.

**Pomluva** – dívka vystrkuje jazyk, jakoby o někom zle hovořila. Její chtivá, otevřená ústa dokonale vyjadřují „žvanivou“ nenasytnost, lapající po novém soustu se zlomyslnou radostí. V rukou třímá hořící snop slámy, neboť pomluva se

---

<sup>85</sup> PREISS, P. *František Antonín Špork a barokní kultura v Čechách*. Praha; Litomyšl: Paseka, 2003. 80-7185-573-1. S. 284 – 285.

šíří rychlostí ohně. U jeho ramene sedí kavka, která symbolizuje klebetivost. Na šatech jsou vyobrazeny různé masky, které si mění podle toho, koho pomlouvá či komu pochlebuje. Umělá noha, nejspíš dřevěná, připomíná, že pomluva nikdy daleko nedorazí. Za pozornost stojí plameny, od nichž Pomluvě chytají vlasy.<sup>86</sup>

#### **Ad 6) Zakončení projektu**

##### **a) Příprava prezentace živých obrazů**

**Pomůcky:** obrázky a nakopírované texty s popisy soch

**Čas:** 60 min.

Učitel vysvětlí, co znamená živý obraz a vybere jednoho žáka, který bude přípravu živých obrazů koordinovat. Následujících 60 min. žáci samostatně nebo ve skupinách vybírají vhodné vlastnosti pro prezentaci živých obrazů a připravují se na samotnou prezentaci. Mohou využít obrázky z předešlé aktivity, nebo na internetu vyhledat další sochy ctností a neřestí, které se pro prezentaci budou hodit. Je jen na žácích, jak prezentaci připraví a uskuteční.

##### **b) Prezentace živých obrazů**

Žáci vytvoří ze svých těl statický obraz, který bude zachycovat určitou vlastnost člověka. Tento obraz žáci dále nerozehrávají, ale setrvávají v něm určitou dobu bez pohybu, beze slov a zvuků. Obrazy budou předváděny po předchozí přípravě žáků. Živý obraz může být založen na pozici jednotlivce nebo složen z více hráčů. Forma živého obrazu může být bez proměny (jediná verze, jediný okamžik) nebo s proměnou (sled živých obrazů, obraz se promění v jiný obraz bez přerušení).

---

<sup>86</sup> PREISS, P. *František Antonín Špork a barokní kultura v Čechách*. Praha; Litomyšl: Paseka, 2003. 80-7185-573-1. s. 304.



Po skončení prezentace živých obrazů učitel projekt zakončí vhodnými otázkami pro sebereflexi žáků. Pro zakončení je vhodné, aby se žáci posadili do kruhu uprostřed místnosti. Je třeba dát žákům zpětnou vazbu, poděkovat za jejich aktivitu, spolupráci, přípravu a snahu. Učitel by měl umět shrnout celý projekt, aktivity, prožitky a poznatky. Žáci by se měli vyjádřit k projektu také. Učitel by měl se žáky hovořit o smyslu a cílech projektu, stručně rozebrat naplnění cílů a jednotlivé výtvary dětí. Měl by žákům zdůraznit, proč je sebepoznání pro ně samotné a pro ostatní důležité.<sup>87</sup>

---

<sup>87</sup> VALENTA, J. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Agentura Strom, 1998. ISBN 80-86106-02-0. s. 160.

### **Otázky pro sebereflexi**

V čem si myslíte, že jste dobří? V čem jste průměrní?

Co máš společného ty i všichni tvoji blízcí?

Odpověz pomocí škály na otázku: Jak dobře znáš sám sebe?

Zakládáte se na tom, že některé věci neděláte? Pokud ano, na čem konkrétně.

V čem jste se rozhodli zlepšovat? V čem si myslíte, že jste již dosáhli dokonalosti?

Ve které své dřívější slabosti nyní vynikáte?

Spojuje vás s někým nějaká slabost?

Co na vás lidé nemohou ocenit, protože to není vidět?

Kdy naposledy se ti stalo, že jsi sám sobě nerozuměl?

Co se vám vybaví, když se o někom řekne, že je to „osobnost“?

Co vše patří do osobnosti člověka? Otázky se zaměřují na téma osobnosti. Umožňují vybavit si vlastní zkušenosti s danou problematikou. Pomáhají objevit smysl a užitek rozvíjených dovedností.<sup>88</sup>

---

<sup>88</sup> JEŘÁBKOVÁ, S., SRBOVÁ, K. *Poznáváme svou osobnost* [online]. Projekt Odyssea, 2007. [cit. 14. 2. 2013]. Dostupné z: [http://www.odyssea.cz/soubory/c\\_lekce/2\\_1.pdf](http://www.odyssea.cz/soubory/c_lekce/2_1.pdf). ISBN 978-80-87145-06-7. s. 6.

## 10 Zhodnocení projektu

Žáci byli před začátkem projektu seznámeni s nejdůležitějšími pravidly psychické bezpečnosti. Věděli, že kdykoli jim není aktivita příjemná, mají právo se jí neúčastnit a stát se při dané aktivitě pouze pozorovatelem. Nevyžadovala jsem po žácích vysvětlení.

Všechny aktivity byly jasně a stručně strukturovány. Na začátku jsem vždy vysvětlila, co a proč se bude odehrávat, jaký má aktivita smysl a přínos. Při sdělování instrukcí měli žáci prostor se zeptat a přeformulovat instrukce, abych se ujistila, zda zadání rozumí. Během projektu byl žákům vytvářen prostor pro sdílení jejich myšlenek a názorů.

Projekt podporoval formulaci vlastních názorů, spolupráci žáků a učil respektovat názory druhých. Průběžné sledování pokroku žáků nebylo jednoduché, ale vždy na konci jednotlivých činností, bloků a celého projektového dne následovala reflexe a zhodnocení. Jednalo se o slovní hodnocení, které se týkalo jednání žáků, jejich spolupráce, sebehodnocení a komunikace. Snažila jsem se pracovat spolu se žáky a poradit jim v náročných situacích, žáky chválit, povzbuzovat a hodnotit objektivně. Na konci projektového dne dostali žáci prostor pro vlastní hodnocení.

Žáci pracovali samostatně i ve skupinách, dokázali společně řešit úkoly a učili se naslouchat druhým. Při navrhování společných řešení se žáci celkem dobře dohodli na společných pravidlech, které dodržovali po celou dobu projektu.

V průběhu projektového vyučování jsem se setkala s několika problémy. Bylo těžké žáky zaujmout, aby nebrali projekt jako oddech, ale pochopili, že z celého dne si mohou odnést i něco dobrého a pozitivního pro ně samotné. Kladná odezva přišla v závěrečném hodnocení, kdy žákyně napsala, že na začátku projektu pro ni bylo těžké popsat svou osobnost, protože se neznala, ale na konci dne už to bylo lepší.

Jelikož žáci nejsou na tento typ vyučování zvyklí, zpočátku byli neklidní, nevěděli, co od projektu očekávat. Myslela jsem si, že celý den pro ně bude náročný a žáci neudrží pozornost, ale nebylo tomu tak. Po absolvování prvního bloku neklid opadl, žáci skvěle spolupracovali a až do konce projektového dne nás provázela legrace a skvělá atmosféra.

Někdy bylo nutno improvizovat, a to především tehdy, když se žáci rozhodli téma rozvinout a posunout dále.

Co bych příště udělala jinak? V některých aktivitách nás zdrželo vysvětlování pravidel a instrukcí, jelikož ne všichni žáci pochopili, co přesně mají dělat. Proto bych příště instrukce ve zjednodušené formě promítla na interaktivní tabuli a nechala je zobrazené po celou dobu aktivity, aby se žáci v případě nouze mohli podívat, jak v práci pokračovat. V průběhu reflexí jsem se zamýšlela nad tím, že by každý žák mohl mít u sebe po celou dobu projektového dne záznamovou listinu, kde by po každé aktivitě zhodnotil, jak se mu daná činnost líbila, či nelíbila. Aktivita automatické psaní, kde žáci měli psát román o určitých postavách, byla pro žáky náročnější, nedokázali se soustředit a bylo vidět, že je psaní nebaví. Tuto činnost bych vynechala a místo ní zvolila jinou, která by žáky více aktivizovala.

Třída se může pyšnit velice dobrým kolektivem, nestyděli se, spolupracovali s nasazením a poctivě všechny aktivity plnili.

Jak se konkrétní činnosti povedly? Blok, který se zabýval tématem moje osobnost, si kladl za cíl, aby žáci pochopili, že každý člověk je jedinečný, rodí se s určitými vlohami, které během života více nebo méně rozvíjí. Žáci si prostřednictvím aktivit měli uvědomit, že osobnost je výsledkem vzájemného působení vrozených vlastností, prostředí a vlastních rozhodnutí a činů. Myslím si, že aktivity byly vhodně vybrané a žáci s nimi neměli žádné větší problémy. Navazovalo téma poznáváme svůj temperament, kde žáky zaujala aktivita regulovčik. Někteří regulovčící váhali s rozdělováním žáků do skupin, přesto se po rozřazení skupiny neměnily. Z toho vyplývá, že se žáci poměrně dobře znají.

Aktivita, která pomáhala dětem zjistit, kdo jsem, a kde se žáci museli k jednomu vybranému hráči prostřednictvím pantomimy chovat tak, aby uhádl, jakou postavu ve scéně ztvárňuje, je velice bavila. Poslední blok, kde docházelo k poznávání lidských vlastností, se vydařil asi nejlépe. Nejvíce legrace si žáci užili při aktivitách zrcadla a sochařův ateliér, kde bujně rozvíjeli svou představivost a fantazii. Na závěr proběhla prezentace živých obrazů, která zachycovala vybrané vlastnosti člověka. Obrazy byly předváděny po předchozí přípravě žáků bez pohybu, beze slov a zvuků. Po skončení prezentace byl projekt zakončen zpětnou vazbou a sebereflexí.

Myslím si, že téma projektu bylo pro žáky zvoleno vhodně. Sebepojetí a sebepoznání je pro děti v 8. ročníku velice citlivá a důležitá oblast, proto se domnívám, že projekt byl pro žáky příjemným zpracováním tohoto tématu, na kterém se každý, podle svého uvážení mohl přímo podílet. Žáci mohli objevit nové poznatky především o tom, jací jsou a jak se mají k sobě navzájem chovat.

Celkově bych projekt hodnotila jako zdařilý. Žáci pracovali na jednotlivých i společných úkolech ochotně a rádi. Sami projekt hodnotili pozitivně. Dle mého pozorování došlo k posunu v příznivém přístupu k ostatním žákům, ke zlepšení komunikace i neverbálních projevů celé třídy. Domnívám se, že projektový den byl pro všechny aktéry přínosem.

Během projektu žáci písemně odpovídali na různé otázky, kreslili své vizitky, doplňovali pracovní listy apod. Také jsem se snažila pořídit několik fotografií. Vybrané žakovské práce a fotografie jsou obsaženy v přílohách.

## 11 Závěr

Cílem práce bylo definovat základní pojmy a problémy týkající se osobnostní a sociální výchovy jako jednoho ze šesti průřezových témat rámcového vzdělávacího programu.

Průřezová témata představují okruhy aktuálních problémů současného světa. Jsou povinným a důležitým prvkem utváření základního vzdělávání, a formují tak příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot. Tematické okruhy průřezových témat prostupují napříč vzdělávacími oblastmi a umožňují propojení vzdělávacích obsahů oborů. Tím přispívají ke komplexnosti vzdělávání žáků a pozitivně ovlivňují proces utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků. Škola musí do vzdělávání na 1. stupni i na 2. stupni zařadit všechna průřezová témata uvedená v rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání, která však nemusí být zastoupena v každém ročníku. V průběhu základního vzdělávání je povinností školy nabídnout žákům postupně všechny tematické okruhy jednotlivých průřezových témat, jejich rozsah a způsob realizace stanovuje školní vzdělávací program. Průřezová témata je možné využít jako integrální součást vzdělávacího obsahu vyučovacího předmětu nebo v podobě samostatných předmětů, projektů, seminářů, kurzů apod.

Osobnostní a sociální výchova je praktická disciplína, která se zabývá rozvojem životních kompetencí v oblasti osobního života i života v mezilidských vztazích. Žák se sám stává učivem, stejně jako běžné situace každodenního života. Průřezové téma osobnostní a sociální výchova v základním vzdělávání zdůrazňuje formativní prvky, orientuje se na subjekt i objekt, je praktické a má každodenní využití v běžném životě. Zajímá se o osobnost žáka, jeho individuální potřeby i zvláštnosti. Smyslem je pomáhat každému žákovi utvářet praktické životní dovednosti a hledat vlastní cestu k životní spokojenosti založené na dobrých vztazích.

Základním cílem osobnostní a sociální výchovy je přínos k rozvoji osobnosti žáka. V oblasti vědomostí, dovedností a schopností osobnostní a sociální výchova vede k porozumění sobě samému a druhým, napomáhá k zvládnutí vlastního chování, rozvíjí základní dovednosti dobré komunikace, včetně odpovídajících vědomostí, umožňuje získat základní sociální dovednosti pro řešení složitých situací apod. V oblasti postojů a hodnot pomáhá k utváření pozitivního postoje k sobě samému a k druhým, vede k uvědomování si hodnoty spolupráce a pomoci, napomáhá primární prevenci sociálně patologických jevů a škodlivých způsobů chování.

V práci byl popsán nejen přínos osobnostní a sociální výchovy pro žáky, ale i tematické okruhy tohoto tématu, očekávané dlouhodobé výstupy, metody a metodické principy.

Dále jsem se věnovala způsobu realizace osobnostní a sociální výchovy ve výuce. Jedním ze způsobů realizace je projektové vyučování, které bylo v práci charakterizováno a využito pro zpracování tematicky zaměřeného projektu, který byl realizován v 8. ročníku základní školy. Projektové vyučování je pojem, který se často připomíná v souvislosti se zaváděním moderních metod vzdělávání. Počátek projektové výuky se připisuje pedagogickým směrům konce 19. a začátku 20. století. Nejspíše první projektové vyučování se objevuje v USA pod vlivem psychologa a pedagoga Johna Deweye. Jedním z hlavních důvodů, proč na začátku minulého století začali pedagogové uvažovat o nutnosti změn v pojetí výuky, byly změny, které nastaly vlivem vědeckotechnické revoluce. Tato metoda se vyznačuje především cíleností, promyšleností, organizovaností a praktičností. Vyhovuje nejen potřebám a zájmům žáků, ale též pedagogickému rozhodnutí učitele. Současně komplexně ovlivňuje žákovu osobnost. Projektová metoda posiluje motivaci žáků a učí je mimo jiné důležitým životním dovednostem: spolupracovat, diskutovat, formulovat názory, řešit problémy, tvořit, hledat informace atd.

Projekt je praktický, provázející a propojený se životem žáků, zacílený a zaměřený na tematický okruh sebepoznání a sebepojetí. Téma vedou žáky k tomu, aby poznávali svou osobnost (temperament, motivaci, schopnosti), poznávali svůj vztah k druhým lidem, rozvíjeli vztah k sobě samému (identitu, sebeúctu, sebedůvěru, sebedůvěru, sebedůvěru) apod.

Blok, který se zabýval tématem moje osobnost, si kladl za cíl, aby žáci pochopili, že každý člověk je jedinečný, rodí se s určitými vlohami, které během života více nebo méně rozvíjí. Žáci si prostřednictvím aktivit měli uvědomit, že osobnost je výsledkem vzájemného působení vrozených vlastností, prostředí a vlastních rozhodnutí a činů. Myslím si, že aktivity byly vhodně vybrané a žáci s nimi neměli žádné větší problémy. Navazovalo téma poznáváme svůj temperament, kde žáky zaujala aktivita regulovčák. Někteří regulovčáci vážali s rozdělováním žáků do skupin, přesto se po rozřazení skupiny neměnily. Z toho vyplývá, že se žáci poměrně dobře znají. Aktivita, která pomáhala dětem zjistit, kdo jsem, a kde se žáci museli k jednomu vybranému hráči prostřednictvím pantomimy chovat tak, aby uhádl, jakou postavu ve scéně ztvárňuje, je velice bavila. Poslední blok, kde docházelo k poznávání lidských vlastností, se vydařil asi nejlépe. Nejvíce legrace si žáci užili při aktivitách zrcadla a sochařův ateliér, kde bujně rozvíjeli svou představivost a fantazii. Na závěr proběhla prezentace



živých obrazů, která zachycovala vybrané vlastnosti člověka. Obrazy byly předváděny po předchozí přípravě žáků bez pohybu, beze slov a zvuků. Po skončení prezentace byl projekt zakončen zpětnou vazbou a sebereflexí.

Projekt si kladl za cíl vést k porozumění sobě samému a druhým, napomáhat k zvládnutí vlastního chování, zdravému a vyrovnanému sebepojetí, přispívat k utváření dobrých mezilidských vztahů ve třídě i mimo ni, vést k uvědomění si hodnoty různosti lidí, názorů, přístupů apod.

Myslím si, že projektový den byl zdařilý, téma projektu bylo pro žáky zvoleno vhodně. Žáci mohli objevit nové poznatky především o tom, jací jsou a jak se mají k tobě navzájem chovat. Projekt podporoval formulaci vlastních názorů, spolupráci žáků a učil respektovat názory druhých.

## 12 Seznam použitých zdrojů

1. Čtenářská gramotnost a projektové vyučování [online]. [cit. 15. 1. 2013].  
Dostupné z: <http://www.ctenarska-gramotnost.cz/kategorie/projektove-vyucovani/pv-metody/>.
2. DRAPELA, V. J. *Přehled teorií osobnosti*. 5. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978 – 80 – 7367 – 505 – 9.
3. DUBEC, M., ULMANOVÁ, M. *Čítanka o Osobnostní a sociální výchově* [online]. Praha: Projekt Odyssea, 2012. [cit. 26. 2. 2013]. ISBN: 978 – 80 – 87145 – 42 – 5. Dostupné z: [http://www.odyssea.cz/dokumenty/CITANKA\\_OSV.pdf](http://www.odyssea.cz/dokumenty/CITANKA_OSV.pdf).
4. DUBEC, M. *Zásobník metod používaných v OSV* [online]. Praha: Projekt Odyssea, 2007. [cit. 16. 6. 2012]. ISBN 978 – 80 – 87146 – 02 – 9. Dostupné z: <http://www.odyssea.cz/metodiky-osv.php?cast=metody-pouzivane-v-osv>.
5. FONTANA, D. *Psychologie ve školení praxi*. 3. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978 – 80 – 7367 – 725 – 1.
6. HONSNEJMANOVÁ, I. *Osobnostní a sociální výchova*. Liberec: TUL, 2012.
7. KASÍKOVÁ, H. *Učíme se spolupráci spoluprací*. 1. vyd. Kladno: AISIS, 2005. ISBN 80-239-4668-4.
8. KAŠOVÁ, J a kol. *Škola trochu jinak: projektové vyučování v teorii a praxi*. 1. vyd. Kroměříž: Iuventa, 1995.
9. KOPŘIVA, P. a kol. *Respektovat a být respektován*. 3. vyd. Kroměříž: Spirála, 2012. ISBN 978-80-904030-0.
10. KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4142-4.

11. KRÍŽ, P. *Kdo jsem, jaký jsem: aktivity pro osobnostní a sociální výchovu k podpoře sebepoznání a sebepojetí*. 1. vyd. Kladno: AISIS, 2005. ISBN 80-239-4669-2.
12. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha* [online]. Praha: Tauris, 2001, 98 s. ISBN 8021103728. [cit. 12. 12 2012]. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/pdf/bilakniha.pdf/>.
13. NEUMANN, J., PROŠEK, J. *Matyáš Braun – Kuks*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959.
14. Osobnostní a sociální výchova vzdělávací programy pro učitele a žáky [online]. [cit. 17. 11. 2012]. Dostupné z: <http://www.odyssea.cz/>.
15. PEKÁRKOVÁ, J. *Zkoumáme ctnosti* [online]. Praha: Projekt Odyssea, 2007. [cit. 23. 1. 2013]. ISBN 978 – 80 – 87145 – 32 – 6. Dostupné z: [http://www.odyssea.cz/soubory/c\\_lekce/11\\_2.pdf](http://www.odyssea.cz/soubory/c_lekce/11_2.pdf).
16. PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování*. 5. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978 – 80 – 7367 – 427 – 4.
17. PREISS, P. František Antonín Špork a barokní kultura v Čechách. 1. vyd. Praha; Litomyšl: Paseka, 2003. 80-7185-573-1.
18. Projektové vyučování [online]. [cit. 10. 1. 2013]. Dostupné z: <http://www.projektovavyuka.cz/>.
19. PRŮCHA, J a kol. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-416-8.
20. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Výzkumný ústav pedagogický v Praze, nakl. Tauris 2007. [cit 21. 7. 2012]. Dostupné z: [http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV\\_2007-07.pdf/](http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf/).
21. SRB, V. a kol. *Jak na osobnostní a sociální výchovu* [online]. Praha: Projekt Odyssea, 2007. [cit. 10. 7. 2012]. ISBN 978 – 80 – 87145 – 00 – 5. Dostupné z: [http://www.odyssea.cz/soubory/a\\_jak\\_na\\_osv/jak\\_na\\_osv.pdf](http://www.odyssea.cz/soubory/a_jak_na_osv/jak_na_osv.pdf).

22. SRBOVÁ K., *Poznáváme svůj vztah k lidem* [online]. Praha: Projekt Odyssea, 2007. [cit. 25. 2. 2013]. ISBN 978 – 80 – 87145 – 07 – 4. Dostupné z: [http://www.odyssea.cz/soubory/c\\_lekce/2\\_2.pdf](http://www.odyssea.cz/soubory/c_lekce/2_2.pdf).
23. SRBOVÁ, K., JEŘÁBKOVÁ, S. *Poznáváme svou osobnost* [online]. Praha: Projekt Odyssea, 2007. [cit. 14. 2. 2013]. Dostupné z: [http://www.odyssea.cz/soubory/c\\_lekce/2\\_1.pdf](http://www.odyssea.cz/soubory/c_lekce/2_1.pdf). ISBN 978–80–87145-06-7.
24. SRB, V. a kol. *Pravidla psychické bezpečnosti v osobnostní a sociální výchově* [online]. Praha: Projekt Odyssea, 2007. [cit. 23. 3. 2013]. ISBN 978 – 80 – 87145 – 03 - 06. Dostupné z: <http://www.odyssea.cz/metodiky-osv.php?cast=psychicka-bezpecnost>.
25. TOWNSENDOVÁ, S. *Tajný deník Adriana Molea* [online]. Praha: Mladá fronta, 1988. [cit. 20. 2. 2013]. Dostupné z: [http://www.ptac.cz/data/Citanka\\_OSV.pdf](http://www.ptac.cz/data/Citanka_OSV.pdf).
26. VALENTA, J. *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. 1. vyd. Kladno: AISIS, 2006. ISBN 80-239-4908-X.
27. VALENTA, J. *Učit se být: Témata a praktické metody pro osobnostní a sociální výchovu na ZŠ a SŠ*. 2. vyd. Praha: Agentura Strom, 2003. ISBN 80-86106-10-1.
28. VALENTA, J. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Agentura Strom, 1998. ISBN 80-86106-02-0.
29. VALENTA, J. *Pohledy: Projektová metoda ve škole a za školou*. Praha: Ipos-Artama, 1993. ISBN 80-7068-066-0.
30. VALIŠOVÁ, A. *Pedagogika pro učitele*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978 – 80 – 247 – 3357 – 9.
31. VARIANTY. *Reforma školství v České republice*. [online]. Praha, 2006. [cit. 3. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.varianty.cz/reforma-prirucka.pdf>.
32. Učení je skryté bohatství: zpráva Mezinárodní komise UNESCO "Vzdělávání pro 21. století". Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997.

33. Učíme se trochu jinak. Projektové vyučování. Metodická příručka [online].  
[cit. 15. 1. 2013]. Dostupné z:  
[http://www.kurzyproucitele.cz/downloads/metodiky/Methodika\\_4\\_Projektove  
Vyucovani.pdf](http://www.kurzyproucitele.cz/downloads/metodiky/Methodika_4_Projektove_Vyucovani.pdf).

## **13 Seznam příloh**

- Příloha 1:     **Fotografie k aktivitě Poznávání lidských vlastností**
- Příloha 2:     **Obrázky k aktivitě Sochy ctností a neřestí**
- Příloha 3:     **Fotografie z aktivity kdo jsem**
- Příloha 4:     **Aktivita Tajný deník Adriana Molea**
- Příloha 5:     **Aktivita jaký jsem a abeceda**
- Příloha 6:     **Aktivita vizitka**
- Příloha 7:     **Závěrečné hodnocení projektu žáky**
- Příloha 8:     **Sebereflexe**

## 14 Přílohy

### Příloha 1 – Fotografie k aktivitě Poznávání lidských vlastností



[online]. [cit. 2013-3-28]. URL: <<http://etteleadragons.blog.cz/1111/hrdinove-meho-srdce>>.



[online]. [cit. 2013-3-28]. URL: <<http://feuerteufel.blog.cz/1211/uc-se-byt-moudry>>.



[online]. [cit. 2013-3-28].

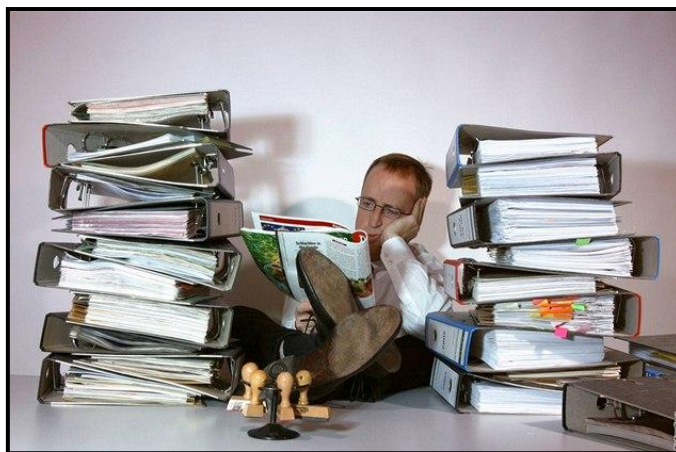
URL:<<http://prozeny.blesk.cz/clanek/pro-zeny-vanocni-priloha/128289/jak-vysvetlit-detem-ze-jezisek-nema-penize.html>>.



[online]. [cit. 2013-3-28]. URL:

<<http://krasna.nova.cz/clanek/eliskalinhartova/nemusis-zavidet-staci-byt-lepsi.html>>.

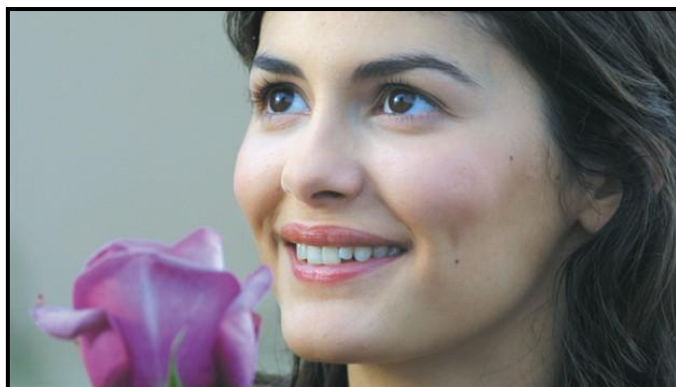




[online]. [cit. 2013-3-28]. URL: <[http://xman.idnes.cz/nejste-linirtpite-prokrastinaci-poradime-vam-jak-na-ni-pio-/xman-styl.aspx?c=A101101\\_211730\\_xman-styl\\_fro](http://xman.idnes.cz/nejste-linirtpite-prokrastinaci-poradime-vam-jak-na-ni-pio-/xman-styl.aspx?c=A101101_211730_xman-styl_fro)>.



[online]. [cit. 2013-3-28]. URL: <[http://ona.idnes.cz/odhalte-manipulatora-vyjadruje-se-neurcite-a-tvrdi-ze-ma-cestne-umysly-13z-/vztahy-sex.aspx?c=A100519\\_125505\\_ona\\_vztahy\\_ves](http://ona.idnes.cz/odhalte-manipulatora-vyjadruje-se-neurcite-a-tvrdi-ze-ma-cestne-umysly-13z-/vztahy-sex.aspx?c=A100519_125505_ona_vztahy_ves)>.



[online]. [cit. 2013-3-28]. URL: <<http://www.barrandov.tv/65447-ma-me-rad-nema-me-rad>>.



[online]. [cit. 2013-3-28]. URL:<<http://www.toplekar.cz/archiv-clanku/x5-otazek-a-odpovedi-na-tema-demence>>.

## Příloha 2 - Obrázky k aktivitě Sochy ctností a neřestí



[online]. [cit. 2013-3-28].

URL:<<http://czechfolks.com/plus/2012/01/01/tomas-zarecky-novorocni-zamysleni/>>.



[online]. [cit. 2013-3-28]. URL:< [http://rover.rajce.idnes.cz/barokni\\_umeni\\_-\\_Kuks\\_2011\\_-\\_alegorie\\_ctnosti\\_a\\_neresti/#25\\_neresti\\_-\\_Pomluva.jpg](http://rover.rajce.idnes.cz/barokni_umeni_-_Kuks_2011_-_alegorie_ctnosti_a_neresti/#25_neresti_-_Pomluva.jpg)>.



[online]. [cit. 2013-3-28].

URL:<[http://rover.rajce.idnes.cz/barokni\\_umeni\\_-\\_Kuks\\_2011\\_-\\_alegorie\\_ctnosti\\_a\\_neresti/#22\\_neresti\\_-\\_Lenost.jpg](http://rover.rajce.idnes.cz/barokni_umeni_-_Kuks_2011_-_alegorie_ctnosti_a_neresti/#22_neresti_-_Lenost.jpg)>.



[online]. [cit. 2013-3-28].

URL:<[http://rover.rajce.idnes.cz/barokni\\_umeni\\_-\\_Kuks\\_2011\\_-\\_alegorie\\_ctnosti\\_a\\_neresti/#19\\_neresti\\_-\\_Zavist.jpg](http://rover.rajce.idnes.cz/barokni_umeni_-_Kuks_2011_-_alegorie_ctnosti_a_neresti/#19_neresti_-_Zavist.jpg)>.



### Příloha 3 – Fotografie z aktivity kdo jsem





#### Příloha 4 - Aktivita Tajný deník Adriana Molea

Otázky po přečtení textu:

1. Proč si asi chtěl Adrian dělat věci po svém? - *nechtěl se chovat jako malý dítě.*
2. Co mohlo vést Adriana k tomu, že si psal deník? - *Samota, vzbít vteku.*
3. Kdybyste měli obsah textu shrnout do jedné věty, jak by zněla?  
*Snadí se být dospělý.*
4. Jaká situace z vašeho života vám připadá něčím podobná tomu, o čem byl text? -- Čím? - *ničím.*
5. Jakými barvami byste si své pokoje vymalovali vy?  
*1/2 - Bílá  
3/4 - Žlutá  
5 - Fialová*
6. Co nám přináší, že jsme každý jiný? *Barva  
chování  
Pigment*
7. V čem jsme každý jiný a v čem jsme stejní? *jiní v chování, povaze, jazyce  
stejní v "všichni jsme lidé"*
8. Co nás první napadne, když se řekne „já“? *já - osoba  
(osobní osoba, číslo jednotného)*
9. Co bychom se chtěli o sobě dozvědět? *co si o nás myslí lidé*
10. Co by nás zajímalo prozkoumat na vlastním „já“? *jak se chováme v  
společenské smlouvě České Republiky.*



Otázky po přečtení textu:

- Proč si asi chtěl Adrian dělat věci po svém?

Adrian chtěl být samostatný a chtěl si zařídit vše po svém.

- Co mohlo vést Adriana k tomu, že si psal deník?

Negspíše se neměl komu vypovídat tak se vypsal

- Kdybyste měli obsah textu shrnout do jedné věty, jak by zněla?

poučení, vyzpívání

- Jaká situace z vašeho života vám připadá něčím podobná tomu, o čem byl text? -- Čím?

1- 25. května - Otec chtěl aby byl něčím jiným ale nenechal jsi do hlavy kerat.  
2- 28. května - chtěl se něčeho zbařit ale nešlo to.

- Jakými barvami byste si své pokoje vymalovali vy?

1- žlutý / růžový

2- tyrkysová

3- červená

4- modrá

- Co nám přináší, že jsme každý jiný?

nebude se nudit, láska - najde každý toho kdo je aspoň z části stejný jako ten druhý

- V čem jsme každý jiný a v čem jsme stejní?

jiný - každý myslí jinak

Stejný - chceme vše co je v módě

- Co nás první napadne, když se řekne „já“?

1- Ne já mám pravdu, já dávám jevo  
2- Já mám pravdu, já jsem boží, já nosím šití prádla

3- Já Banánu

- Co bychom se chtěli o sobě dozvědět?

1- Jestli mám šanci, 4- Proč já

2- Jestli budu mít děti

- Co by nás zajímalo prozkoumat na vlastním „já“?

1- Jestli dokážu vážně vysleť jak dospělí obou

2- Co vše udržet má psychická stránka

3- Bude někdy slavná

4- Jestli budu mít rodinu



## Příloha 5 - Aktivita jaký jsem a abeceda

„moje osobnost“

Jsem, přicházím a odcházím. Jsem si o mě myslí,  
 že jsem rybníkem. Dost lidí mi  
 říká, že jsem hezká a společná.

L - laskavá  
 U - upovídaná  
 C - citlivá  
 I - inkonzistentní  
 E - empatická

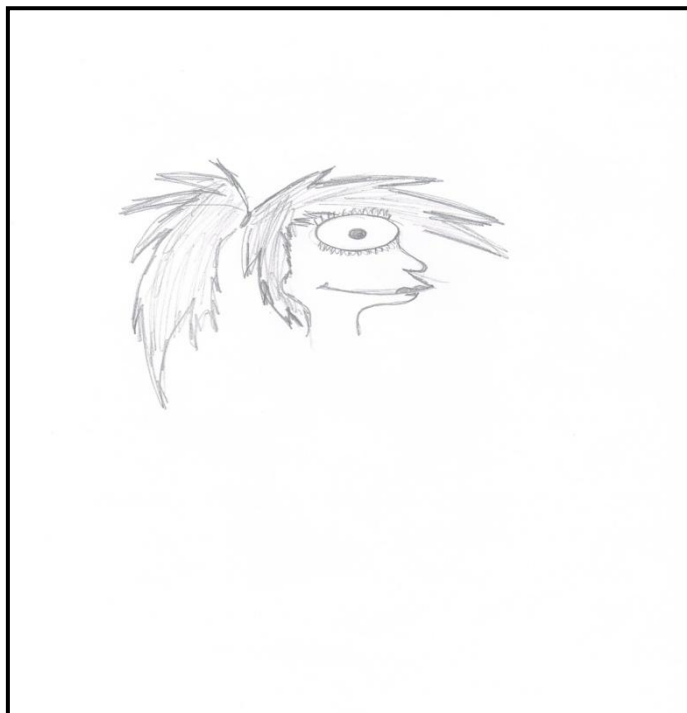
moje osobnost

Já sám se cítím být hodný ale někdy se  
 mě lidé lidé jiná.

Moje vlastnosti - citlivý,  
 hodný,  
 společný,  
 humorný

D - domyšlivý  
 A - Arrogantní  
 N - náladový  
 I - Ignorantní  
 E - Empatický  
 L - Lidský

## Příloha 6 - Aktivita vizitka



## Příloha 7 - Závěrečné hodnocení projektu žáky

<p>Značka 1-5 <u>1</u></p> <p>Co ti bylo nejvíce - jak jsme se rozhodli na Extrovert / Introvert Sochy nejtěžší - <del>Plast</del> Pantomima</p>	<p>1) hodnocení 1-5 2) co se ti líbilo 3) co bylo nejtěžší</p> <p>3) - Popsat se 2) Asi sochy 1) 2</p>
--	--

	<p><u>1</u></p> <p>1) hodnocení projektu</p> <p><u>1</u> *</p> <p>2) Co se nám <del>je</del> líbilo nejvíce? sochy / photo jsme se nejvíce málem</p> <p>3) Co bylo nejtěžší? nic</p>
--	--

## Příloha 8 – Sebereflexe

### Otázky pro sebereflexi

V čem si myslíte, že jste dobří? V čem jste průměrní? *lamarádství... učení*

Co máš společného ty i všichni tvoji blízcí? *jíme kamarádi*

Odpověz pomocí škály na otázku: Jak dobře znáš sám sebe? *dobře - 4*

Zakládáte se na tom, že některé věci neděláte? Pokud ano, na čem konkrétně. *ne*

V čem jste se rozhodli zlepšovat? V čem si myslíte, že jste již dosáhli dokonalosti? *učení*

Ve které své dřívější slabosti nyní vynikáte? *malování*

Spojuje vás s někým nějaká slabost? *ne*

Co na vás lidé nemohou ocenit, protože to není vidět? *cíl*

Kdy naposledy se ti stalo, že jsi sám sobě nerozuměl? *nikdy*

Co se vám vybaví, když se o někom řekne, že je to „osobnost“? *člověk*

Co vše patří do osobnosti člověka? *člověk, cíl, „když je originál“*

### Otázky pro sebereflexi

V čem si myslíte, že jste dobří? V čem jste průměrní? *V češtině*

Co máš společného ty i všichni tvoji blízcí? *prosklání -> prosklání si na majetku*

Odpověz pomocí škály na otázku: Jak dobře znáš sám sebe? *Prostřední je dobrá, mám dobrý vzhled, jsem a co mi dělá dobře, a co se mi líbí, a co se mi nelíbí, a co se mi nelíbí, a co se mi nelíbí*

Zakládáte se na tom, že některé věci neděláte? Pokud ano, na čem konkrétně? *na sportu*

V čem jste se rozhodli zlepšovat? V čem si myslíte, že jste již dosáhli dokonalosti? *skvělou postavou a věcmi, které jsem si dal, a věcmi, které jsem si dal*

Ve které své dřívější slabosti nyní vynikáte? *lidem se líbí, a to je dobře*

Spojuje vás s někým nějaká slabost? *ono, když se někdo chce*

Co na vás lidé nemohou ocenit, protože to není vidět? *dobrá práce*

Kdy naposledy se ti stalo, že jsi sám sobě nerozuměl? *23.2.2013*

Co se vám vybaví, když se o někom řekne, že je to „osobnost“? *jaký je, a jak se chová, a jak se chová*

Co vše patří do osobnosti člověka? *jaký je, jak vypadá, a jak se chová*

### Otázky pro sebereflexi

- \* V čem si myslíte, že jste dobří? V čem jste průměrní? *Js dobrí ne v bu'ch, Průměrní v učení*
- \* Co máš společného ty i všichni tvoji blízcí? *Přátelství*
- \* Odpověz pomocí škály na otázku: Jak dobře znáš sám sebe? *celkem hodně dobře ... 1*
- \* Zakládáte se na tom, že některé věci neděláte? Pokud ano, na čem konkrétně. *nikdy práve mě nic nemapadá...*
- \* V čem jste se rozhodli zlepšovat? V čem si myslíte, že jste již dosáhli dokonalosti? *V učení, kamiládě, ne vztahu...*
- \* Ve které své dřívější slabosti nyní vynikáte? *ne vztahůch*
- \* Spojuje vás s někým nějaká slabost? *Ano*
- \* Co na vás lidé nemohou ocenit, protože to není vidět? *Mno má mě je vidět všichni nebo ostatní to mají chut' vidět...*
- \* Kdy naposledy se ti stalo, že jsi sám sobě nerozuměl? *ne před tímem někde*
- \* Co se vám vybaví, když se o někom řekne, že je to „osobnost“? *Někdo řekla olovna osobnost (pěvce, herec, malířka...)*
- \* Co vše patří do osobnosti člověka? *charakter, inteligence...*